

Catalogus 0.0.4

Jacob Kerssemakers

Februari 2022

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Bijvangst	3
1.2	Getallen	3
1.3	Legenda	4
2	In de Buurt	5
2.1	De paden op	5
2.2	Kloostertuin	5
2.3	Hofstad	6
2.4	Buurtzee	7
3	Verderop	9
3.1	Rond Het Lab	9
3.2	Binnenmeer	10
3.3	Een Kuststad	10
3.4	Favorietverzoek	13
3.5	Andere Kuststad	13
3.6	Hoofdstad	15
3.7	Kajak Kunst	19
3.8	Nederlanden	20
3.9	Muurstad	22
3.10	Nederwater	24
4	Ver weg	26
4.1	De Scillies	26
4.2	Ballinskelligs	28
4.3	Berenstad	29
4.4	Steenzeeën	31
4.5	Lamu 1	32
4.6	Lamu 2	34
4.7	Mars Aan Zee	36
4.8	Het Franse land	37
4.9	Wereldwijd	37
4.10	Reisschetsjes	39

5	Binnen	41
5.1	Naar Binnen	41
5.2	Ateliers	41
5.3	Nature Morte	43
5.4	Dingen	44
5.5	Levend	45
5.6	Curiosa	46
5.7	Proefschriften	48
5.8	Frivole Fysica	48
6	Benaderingen	51
6.1	Beeldvorming	51
6.2	Herhaling	51
6.3	Nota Bene	52
6.4	Fietsen	52
6.5	Vakjes	53
6.6	Tijdsopnames	54
6.7	Watermerk	55
7	Technieken	57
7.1	Over zelfbouw	57
7.2	Roltekenen	57
7.3	Rolezels	58
7.4	Kano Rolezel	59
7.5	Verfspuiten	60
7.6	Handmapjes	61
7.7	Zeefdruk	61
7.8	Kneedbaarheid	62
7.9	Tekentempo	62
7.10	Schetsboekjes	62
8	Colofon	63
8.1	Dit boek	63
8.2	Dank	64
8.3	Over de maker	64

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Bijvangst

Sinds mijn jeugd ben ik dol op verzamelingen, feitjesboeken en encyclopedieën, het “Guinness Book of World Records” kon ik dromen. Nog steeds maak ik graag lijstjes. De stijl van dit boek is een onvermijdelijk gevolg. Het materiaal zwierf al enige tijd rond. Wat je ziet of ervaart vastleggen via streek, pixel of letter is op zijn minst een middel alles wat bewuster te ervaren; hopelijk gaat de herinnering dan ook ietsje langer mee. De bijvangst is een eeuwig groeiende berg dagboekjes, foto’s en tekeningen. Dit boek is een selectie ervan, op eigen wijze bij elkaar geveegd met mijn wetenschappelijke gereedschapsdoos. Een klassiek kunstboek is het niet, het is meer een tussenrapport. Het zijn mijn tekeningen, schilderijen en min of meer functionele bouwsels om ze te maken of te presenteren. Ik beschrijf ze aan de hand van de context: een reis, een evenement, een bouwsel of een gedachte. Bij sommige werken horen wat anekdotes, die staan er per hoofdstuk als korte beschrijvingen bij.

Focus

Kijken oogt nogal serieus zo. Het is mijn linkeroog, via een spiegel vanaf een centimeter of 15 afstand geschilderd. Dit was in 2009, een tiental jaar later zou ik dit onmogelijk zonder leesbril kunnen. Heel erg is dat niet, want kijken doe je toch meer met je hoofd dan met je ogen.

Fig.1.1 "Mijn Oog" Oil/Acrylic 60x40cm (2009-00)

grote werken: 1.

1.2 Getallen

Lijstjes bijhouden zijn voor mij een ‘guilty pleasure’, ook wel geassocieerd met een jeugdbrilletje, exacte vakken, onhandig klasgedrag en interesse in dinosaurussen

(mijn opa deed het gelukkig ook). Ik houd dan ook graag een bestand bij dat zo ongeveer elke eigenschap per kunstwerk beschrijft. De invoer loopt zo ongeveer vanaf de tachtiger jaren tot heden, maar het meeste is van na 2000. Ik houd de maten bij, de techniek, de datum, de verkoop, het type, de plaats waar het gemaakt is en zo meer. Ook hanteer ik een rapportcijfer op een schaal van 1, waarbij ik het eigenlijk nooit meer wil zien, tot vier, waarbij ik het goed vind.

In totaal bevat mijn archief ten tijde van deze druk 5711 beelden, gemaakt in 83 verschillende oorden, met 13 verschillende technieken. Daarvan zijn er 5711 uit vrije wil en 0 op diverse cursussen en kunstscholen gemaakt. Van al deze werken vind ik 1232 toonbaar en 1802 matig. Daarnaast vind ik er 1821 toonbaar en 415 zelfs goed.

Deze catalogus is een selectie, gebaseerd op plaatsen, onderwerpen, met een minimum kwaliteit van 3, of verkoop: een koper is net zo belangrijk voor de loopbaan van een werk als de maker. Afgebeeld zijn 1567 kunstwerken met een gezamenlijke lengte van 1175 meter en een totale oppervlakte van 396 m², gemaakt op 67 verschillende lokaties. Daarvan zijn er ten tijde van deze afdruk (Catalogus 0.0.4), 317 verkocht (20%). Van deze verkopen vond 60% binnen een jaar van het maken plaats. Bij 183 werken hoort een kort verhaal.

1.3 Legenda

Het verslag is verdeeld in beeldbladen en tekstbladen met elk eigen nummering. In de beeldbladen is links van elke figuur het figuurnummer aangegeven en het bijbehorende hoofdstuk in de tekst. Telling is per pagina: 'Figuur 2 van beeldblad 1, horend bij de tekst in Hoofdstuk 1, paragraaf 2' is genoteerd als 'Fig.2.1-H1.2'. Linksboven staan naam, maten en plaats waar het gemaakt is. Verder is per werk wat extra informatie toegevoegd in de vorm van een kleurenbalk links: de onderste kleur verwijst naar het bijbehorende hoofdstuk, zie rechts onderaan elk blad. Een geel veld betekent dat bij dit werk een korte anekdote hoort in de betreffende paragraaf van de tekst. Een kleine rode stip betekent dat het werk ten tijde van deze druk al verkocht was. In de tekstbladen verwijzen de lijsten met figuurnummers naar de beeldbladen.

Hoofdstuk 2

In de Buurt

2.1 De paden op

Natuurlijk kan je van elke foto een schilderij maken alsof je er zelf bij was, maar dat is maar saai. Alles inpakken met het nieuwste tekensetje of een andere, alweer alles oplossende ingeving mee, kwasten, kleding, eten: plein air werk heeft een hoog kampeergehalte. Daar hoort ook bij dat ik altijd iets vergeten ben, het weer zich anders gedraagt dan gedacht of dat er iets anders misgaat. Alles bij elkaar beurt het op om op schilderpad te gaan, zelfs voor de eerste streek gezet is.

2.2 Kloostertuin

De Kloostertuin is een mooie openbare tuin aan het eind van zo'n Haagse unheimische inrit, naast de Barthkapel. Centraal in de tuin staat een wat duistere grillige kersenboom met korte stam en uitpuilend middel; twee weken per jaar ontploft hij met witte bloemen. Er zijn gezellige perkjes, kleine houtwallen en pittoreske hoekjes. De hogere fauna beperkt zich tot zwarte kat Drakie, twee grijze katten, vogels en de uitlaathonden. In de nacht hoor je alleen in de verte de tram brommen. Ook 's zomers voor achten is de tuin een oase van rust, daarna komen de hondenuitlaters die met kopstem in volzinnen tegen hun ontalig dier praten. Er klinken verder regelmatig barse geluiden uit de aangrenzende boksschool en soms orkestgeluiden en gezang van boven uit de kapel. Verder zijn er plantenliefhebbers, drugsverslaafden, picknickpubers en meer of minder getergde omwonenden. Er worden belangrijke futiliteiten besproken: het gedrag per hond, de toestand van gras of andere vegetatie, en natuurlijk alle recente bezoekers. Het gaat vooral over lopende kwesties in de Kloostertuin; gelopen zaken bepalen vooral of je überhaupt nog met elkaar praat. Een vrijplaats

is het niet: onzichtbare territoria kruipen door de tuin heen en weer; soms met duidelijke bakens, soms gewoon als uitgesleten sta- en zitplekken. Als een territorium te snel verplaatst bloeit de reuring. Er zijn zelfs aangiftes over en weer gedaan, over het omhakken van heesters, over het besmeuren met frituurvet en het al dan niet legaal bewonen van een huis. Er zijn ramen gezwart, kettingen doorgeknipt en tirades in app-groepjes gehouden. Er wordt wel eens gebruikt, geslapen of genomen. Een Hof van Eden zal de Kloostertuin dus wel nooit worden, maar ik ben na vijf jaar bewoning toch wel ingepalmd.

Ton

Deze regenton staat tegen mijn huis. Hij is na ietwat summier overleg van de toenmalige, breed ruziënde tuinonderhouds-commissie onder mijn regenpijp neergezet, ze hebben nog ongevraagd een stuk regenpijp afgezaagd, wat de verhuurder weer nogal bijdehand vond. Achteraf was het natuurlijk ook terreinverlies in het eeuwig territoriale gevecht in de Kloostertuin.

Fig.1.9 "T1130 Regenton in Tuin" Col.Drawing 12x8cm (2017-06)

Lockdown

In 2020 viel de bloeiperiode van de kers samen met de eerste coronagolf in Nederland. Tijdens de lockdown ging ik dagelijks een half uurtje een strookje van de bloeiende boom schilderen, gedurende een week of drie in twee varianten, van boven naar beneden of van rechts naar links. Eerst was er alleen nog het takkennetwerk, daarna kwam de bloemexplosie; bij de laatste stroken zat de kers al aardig in het blad. Zo de tijd volgend moest de kers wel zo'n tienduizend witte bloemen geproduceerd hebben, een getal wat destijds ook in weer heel andere grafieken opdook.

Fig.1.27 "Bloesetracker" Oil/Acrylic 200x75cm (2020-04)

grote werken: 1.2 1.4 1.15 1.18 1.19 1.20 1.21 1.25 1.27 1.30 1.32 1.3 **kleine werken:** 1.5 1.6 1.7 1.8 1.9 1.10 1.11 1.12 1.13 1.14 1.16 1.17 1.22 1.23 1.24 1.2

2.3 Hofstad

Den Haag is een grote verzameling prachtige plekken verbonden door soms nogal grauwe straten. In mijn eerste jaren hier overheersten die stroken van altijd maar natte bruine baksteen en asfalt, maar naarmate ik de stad per kwast of wandelschoen beter leerde kennen bleek er naast natuurlijk alle bossen, parken en duingebieden ook steeds meer moois of interessants te vinden in de stad zelf. Hoe langzamer je loopt, hoe beter je kijkt en hoe meer je ziet.

Hofbruin

Den Haag heeft een patent op drabbig bruine straten, vooral in voor- en najaar, eigenlijk ook in de winter en te vaak in de zomer.

Fig.2.8 "Den Haag Buitenhof" Col.Drawing 400x20cm (2016-02)

Kronkels

De infantiele fantast in mij kan, als niemand kijkt, intern behoorlijk losgaan bij woeste loverpatronen, hier in de Bosjes van Poot te Den Haag. De takken kolken en draaien en vormen wezens, beesten en tentakels en dat hoef je met pikzwarte inkt alleen maar te volgen.

Fig.3.6 "Den Haag Bosjes Van Poot" B/W Drawing 200x30cm (2018-02)

grote werken: 1.36 1.38 1.39 2.1 2.2 2.3 2.4 2.5 2.6 2.7 2.8 2.9 2.11 2.13 2.16 2.17 3.1 3.2 3.3 3.4 3.5 3.6 3.7 3.8 3.9 4. **kleine werken:** 1.37 2.1

2.4 Buurtzee

In de buurt van mijn woonstad zijn er twee routes naar de zee: Rotterdam en Scheveningen. Het havengebied van Scheveningen is stoer, niet speciaal mooi maar zo stevig als nodig is voor een op zee gerichte stad. Ik roei er in en voor de haven, en van zeevaart krijg je nooit genoeg. In het grote Rotterdam is er de Maas met machtige bruggen, het havengebied en de oude Leuvenhaven.

Historische haven

Deze tekening van de Leuvenhaven is mijn langste kleurentekening, een meter of zes, gemaakt in evenzoveel uren. Dat is redelijk aan de grenzen van wat nog leuk tekenen is, hoewel het een heerlijke industriële setting was en ik netjes elk uur vijf minuten pauzes inlaste. De crux is de opkomende vermoeidheid en het ongeduld- niet te laten doorsijpelen in het staartje van de tekening - of in de gesprekken met omstanders.

Fig.4.2 "Leuvehaven" Col.Drawing 600x40cm (2012-02)

Pier

Het mooiste standpunt was hier net naast de pier, maar natuurlijk was er natte sneeuw en koude ellende. Dat werd dus een opzet net naast en een paar meter naar links onder de pier uitwerken. Dat klinkt alsof het niks zou moeten uitmaken, maar het schildert alsof je met een ribbel in je sok wandelt: het wringt en schuurt voortdurend.

Fig.3.11 "Pier van Scheveningen" Oil/Acrylic 200x40cm (2016-02)

Werktweeling

Deze twee vissersboten liggen in de tweede haven van Scheveningen. Tussen een hoop tupperware met namen als Assegai, Jongebeer, Modesty, Spirit en meer naar avontuur en vertier riekende pretlabels zijn UK65 en Jar namen die de de stalen rompen eer aandoen.

Fig.4.3 "UK65 en Jar" Oil/Acrylic 200x30cm (2016-07)

Rauwe omber

Bij twijfel, gebrande omber eronder. Deze warme geelbruine tint is de groene zeep van de plein air gemeenschap, het werkt altijd wel. Groot was dus mijn chagrijn bij het begin van deze sessie toen ik deze bleek te zijn vergeten. Dan maar rauwe omber, wat alles wat minder zonovergoten maakt. Dat bleek prima uit te pakken en was nog maar eens het bewijs dat het humeur over de mate van invulling van randvoorwaarden meer

een bijgelovig of wat autistisch trekje is, dan daadwerkelijk een voorwaarde voor het laten lukken van een schilderij.

Fig.4.4 "Scheveningen Haven" Oil/Acrylic 200x30cm (2016-08)

Grootstad

Dit is een Rotterdams tekenrondje bij de Erasmusbrug en veel grootstedesere plekken vind je niet in Nederland. De grote Maas, woonwanden, een streepje Willemsbrug en natuurlijk de Erasmusbrug zelf naast het imposante silhouet van 'De Rotterdam', een beetje verwarrend benoemde flats. Als titel hier 'Roffa', ook al heb ik als niet-Rotterdammer daar eigenlijk het recht niet toe.

Fig.4.8 "Roffa Panorama" B/W Drawing 480x30cm (2018-12)

Hef

Veel staal en bruggen rondom, en erg gave Rotterdamse plek was dit. Daarnaast zijn ingewikkelde structuren altijd een genot om in inkt aan te pakken, veel te ingewikkeld om in beperkte tijd exact te krijgen, maar als je gewoon met vlekken de textuur volgt, is het oog vanzelf overtuigd. Dat geldt voor bruggenvakwerk, maar ook voor lover en fietsenrekken: als je de natuur van de textuur te pakken hebt, ben je zo klaar.

Fig.4.10 "De Hef" B/W Drawing 240x29cm (2019-03)

Werkhaven

De Eerste Haven van Scheveningen is gelukkig nog echt een werkhaven, de schepen die hier aanmeren liggen er niet voor de lol. Er moet gelost, geladen en gewacht op nood worden, alles met veel draaiende motoren. Ik stond op de hoek van de eerste haven en schilderde twee grote schepen segment voor segment. Een bijkomend voordeel van een werkhaven is, dat er niet al te veel tijd verkletst wordt: goed doorschilderen dus tussen het rumoer van machines en werkende mensen.

Fig.5.9 "Scheveningen Haven" Oil/Acrylic 200x80cm (2019-10)

grote werken: 2.20 3.10 3.11 3.12 4.2 4.3 4.4 4.5 4.6 4.7 4.8 4.9 4.10 5.1 5.2 5.3 5.4 5.5 5.6 5.7 5.8 5.

Hoofdstuk 3

Verderop

3.1 Rond Het Lab

Ik heb tussen 1986 en 1992 in Delft gewoond en gestudeerd. Vanaf 2007 tot heden ben ik er aan het werk en forens ik er naar toe, jarenlang vanuit Amsterdam, nu vanuit Den Haag als het niet weer eens thuiswerken is. Dat de stad en omgeving mooi zijn zag ik pas na mijn studententijd, maar dat kan ook gewoon met ouderdom te maken hebben.

Prometheus

In 2008 brandde de faculteit Bouwkunde van de Technische Universiteit Delft geheel uit, na kortsluiting in een koffieautomaat, geen doden of gewonden. Ik werkte een paar gebouwen verderop bij Technische Natuurkunde en zag vanaf het dak van de bieb een angstaanjagend grote Delftse fakkel. Enkele dagen later ben ik rond het gigantische doodse karkas tekeningen gaan maken en later enkele schilderijen, waaronder deze.

Fig.6.1 "Brand-BouwKunde-Delft-001" Oil/Acrylic 120x50cm (2008-00)

Doorontwikkeld

Een uitzicht waar nu, een tiental jaar verder, nog maar heel weinig van over is. De oerlelijke stalen loopbrug is weg, de huisjesmelkershuizen ook. Het oude station wacht de invulling af, het nieuwe vult de ruimte. Reptielenhuis Serpo is weg, het ooit zo voorlijke treinviaaduct is veranderd in een verstopte tunnel, met een nepgrachtje erboven gelegd. De smoezelstraat is nu ineens een fraai stadsfrontzicht.

Fig.6.2 "Delft CS" Col.Drawing 250x20cm (2011-08)

Multifocaal

Een hekwerk is een tweeledig beeld, wanneer kijk je ervoor, wanneer er achter? Wat is fiets, wat is spijl? Bij tekeningen als deze, in de toenmalige eeuwige bouwput rond Delft Centraal, moet je zulke interpretatie onderdrukken terwijl je tekent, het is gewoon vlek voor vlek en er op rekenen dat het eindresultaat zijn werk doet.

Fig.6.3 "Delft Heras Hekwerk" Col.Drawing 200x20cm (2011-10)

Kruithuis

Ooit gebouwd na de Delftse Donderslag, is het voor mij vooral de plek waar mijn studentenroeiclub in de jaren negentig huisde, ze zitten nu aan de overkant. Het was een kleine havenstad op zichzelf, compleet met mysterieuze medebewoners als de rugbyers, de padvinders en de kampeerclub die zichzelf de Delfste Zwervers noemden. Dat laatste vond ik altijd een beetje vreemd met zo'n afgesloten toren, ik dacht eerder aan Ugolino.

Fig.6.4 "Kruithuis Delft" B/W Drawing 270x30cm (2019-02)

Polarisatie

Het lab waar ik werk, een vierkantig gebouw met kleurige ramen, waar ik de laatste jaren niet heel veel binnen was met die hele pandemie. Dit panorama maakte ik in twee sessies begin februari 2021, bij de tweede lag er mooi sneeuw. Het is doorspekt met wat bijgedachten, meningen en wat lokale waarnemingen over het terrein, het lab en de pandemie.

Fig.7.1 "BioNanoScience" Col.Drawing 550x28cm (2021-02)

grote werken: 3.22 4.11 4.12 4.13 4.14 5.10 5.11 5.12 5.13 6.1 6.2 6.3 6.4 6.5 6.6 6.7 6.8 6.13 7. **kleine werken:** 2.22 3.23 3.24 3.25 4.15 4.16 5.14 5.15 5.18 5.19 5.20 5.21 5.22 5.23 5.24 6.9 6.10 6.11 6.1

3.2 Binnenmeer

Begin 2020, in de eerste lockdown, viel er zomaar een bootje op ons bord. De naam is Olijfje, een Dehler Varianta uit 1973 en nu liggend in een prachtig hoekje van Nederland aan de rand van de Kager Plassen. Inmiddels zijn we veel lockdowns verder, en ben ik me zeer gaan hechten aan zowel de boot als de prachtige omgeving, met in elk seizoen alle mooie lichten en vergezichten die je je maar kan wensen.

Oude Kooi

Een plek die ik nog maar net aan het ontdekken ben, de zompige maar o zo mooie oevers van de Kaag, met erboven die gigantische lichten. In de zomer deel je het water met velen voor vijven, maar in de avond en winter heb je een exclusief privé-meer.

Fig.7.3 "Kaag Oude Kooi" Col.Drawing 190x28cm (2021-11)

grote werken: 6.14 6.16 6.17 6.18 7.2 7.3 7.4 7.5 7.6 7.7 7.8 7.9 7.10 7.1 **kleine werken:** 6.1

3.3 Een Kuststad

Elk jaar organiseert een enthousiaste groep vrijwilligers de Katwijkse Plein Air week voor een klein aantal schilders, die op uitnodiging een week komen

schilderen met huisvesting. Ik heb een aantal keren mee mogen doen, naast een expositie in het streekmuseum. Kunstkatwijkers zijn leuk, een beetje netjes maar niet vies van gezonde spot. Katwijk heeft veel te bieden qua schilderen. Op het eerste gezicht zijn er de opgewekte elementen van zorgeloos kustvertier: de huisjes, de strandtenten, vlaggen, mensen op het strand. Om de zomerse invasie in toom te houden is er zelfs langs de hele boulevard een kunstmatig duingebied aangelegd over een verstopte parkeergarage. Ernaast kronkelt ondergronds het omgetrokken restant van de lokale Atlantik Wall, als een betonnen serpent uit een duister verleden. Er zijn meer plekken rond Katwijk waar beton herinnert aan andere tijden, soms ook alweer overgeschilderd in de kleuren van de lokale winnende voetbalclub. In het streekmuseum is het weemoedige verleden van een hardwerkend vissersdorp te zien. Veel gebouwen gaan hier aan de kust van glorie naar verval naar herontwikkeling: Villa Allegonda, op een dag wellicht de Visserijschool en misschien nog verder in de toekomst ook die spiegelende parkeergarage, maar dat is allemaal toch beter dan het lot van de Brittenburg.

Quick Boys

De Nederlandse kustplaatsen maken nogal eens wat aanzicht veranderingen door: doodarme godsvruchtige vissersdorpen worden chique badplaatsen, dan gesloopt in oorlogstijd en vervolgens een opvangstrook voor massatoerisme. Er zijn plekken waar je daar meer over nadenkt, zoals hier op een hoog duin naast een WOII bunker, met in de verte Katwijk, en nog verder geankerde olietankers. Later hoorde ik dat daarboven nog een extra laag meespeelde, de schilderbeurt die de bunker van de winnende voetbalclub krijgt (hier Quick Boys).

Fig.7.13 "Andere Tijden" Oil/Acrylic 200x30cm (2014-07)

Dak Textuur

Nauwelijks ruimte om een ezel neer te zeten, maar een heerlijk punt. Je schildert geen dak individueel, je weeft een structuur en probeert het oog van de kijker er verzameling daken van te laten maken. Deze hangt volgens het laatste nieuws in mijn geboortestad Nijmegen, wat mij pleziert.

Fig.7.16 "Vanaf de Vuurbaak" Oil/Acrylic 200x30cm (2014-07)

Element van herhaling

Het komt vaker langs, ik hou van herhaling. Elk rijtje vind ik schilderkunstig gesproken Gefundenes Fressen en in Nederland is daar een trog vol van: fietsen, bomen, paaltjes, brugpijlers, zeeweringen en zoals hier de strandhuisjes. Elke keer onder een beetje andere hoek of belichting, ik verveel me niet en thuis bij het canvas uitrollen komt de verrassing van het geheel. De weerzin van vertrouwdheid bij omwonenden is een risico bij beeldbepalende onderwerpen, maar ik vind zo'n huisjesveld toch echt een aangename strandstad, vooral als je met slecht weer de enige bent die er eentje heeft gehuurd.

Fig.7.17 "Een Element Van Herhaling Achter" Oil/Acrylic 200x30cm (2014-07)

Hokjesgeest

Het is een ritmisch patroon op een hoop plaatsen langs de Nederlands kust, de strandhuisjes.

Ze beschermen de tere mens die toch een dagje strand wil tegen weer en wind.

Fig.8.11 "Strandhuisjes" B/W Drawing 200x20cm (2016-05)

Blanke top

Schitteren in de zonnegloed doet het zeker, maar het is bepaald geen natuurlijk duin, de ondergrondse parkeergarage. Als een wolf in schaapskleren presenteert zij zich als wollig duintje, maar binnen staat de WC, de automaat en de trap naar de blikvoorraad. Wel is het echt goed gevonden, gegeven dat je de drommen strandbezoekers en de lokale bewoners het zicht op de auto's wil ontnemen maar toch zoveel mogelijk mensen een natuurlijk dagje aan zee wil doen ervaren. De parkeergarage sluit daarmee nauw aan op de Oostvaardersplassen, de Marker Wadden, het Amsterdamse Bos en andere beschavings-camouflageprojecten.

Fig.9.4 "Blanke top Der Duinen" Oil/Acrylic 200x30cm (2017-07)

Lachspiegel

Hoeveel moeite moet je doen om een kustplaats een kustplaats te laten blijven lijken? Een nepduin met daaronder een parkeergarage, tegenover een oude kerk die op de oude schilderijen in het lokale museum aan een totaal andere kust lijkt te staan. Als je naast het spiegelglas staat zie je naast jezelf alles tegelijk, als in een lachspiegel van ruimtelijke ordening. En toch, het resultaat overtuigt en je kan makkelijk zien dat in de toekomst kerk, boulevard en hol duin toch weer een samenhangend geheel zullen vormen.

Fig.10.1 "Reflectie" Oil/Acrylic 200x40cm (2017-07)

Memento

Een schilderij van een kunstwerk maken is een beetje glibberig, want wat moet je eigenlijk nog zeggen over andermans werk zonder spuit elf te zijn? In dit geval had ik geen kunstzinnige bijbedoelingen: het is een herdenkingswerk van de door de eeuwen heen omgekomen zeelieden van Katwijk. Het trof me hoe vaak ik mijn eigen naam daar las; overleden naamgenoten van alle jaartallen en leeftijden.

Fig.8.16 "Alle Tijden" Oil/Acrylic 130x40cm (2017-08)

Tempel

De eerste keren dat ik langs dit Katwijks baken fietste vond ik het maar een vreemde uitstulping in het landschap. Door de jaren heen ben ik het mooi gaan vinden en ook als agnost vind ik de achterliggende beweging en geschiedenis sympathiek. Het is een mooie evenwichtige plek, zeker als je op het terrein zelf bent. Ik denk dat mijn eerste indruk een vooroordeel was over wat er in dit landschap hoort, want bij kerktorens, windmolens, skatebanen en zelfs bunkers heb ik er nooit zo over nagedacht.

Fig.9.6 "Murad Hassil Blokjes" Oil/Acrylic 85x45cm (2017-09)

Plasje

Op dit schilderij stond ooit een hondje, nu is het een plas. Pratend met trouwens heel sympathieke potentiële kopers maakte ik de beginnersfout met hen mee te denken en het inderdaad wat houderige beest te verwijderen, hopende hen over de streep te trekken. Dat was dubbel stom: niet alleen heb ik een alsnog onverkocht werk, maar

ook een herinnering aan hangende oren erbij.

Fig.10.10 "Catamarans na Bomschuiten" Oil/Acrylic 200x30cm (2020-06)

Strandgebruik

Een normale Katwijkse zomerse stranddag, anno 2020: zonnebaders als menselijke amoebes en hier de hippe kitters met hun geparkeerde vleugels: vrolijke kleuren alom. Op oude zwart-wit foto's ziet het er wel even anders uit: dan staan hier overal metalen anti-landings constructies die wat eufemistisch 'asperges' worden genoemd. Vooral als je de moeite doet zulke foto's ter plekke in het echt voor te stellen is dat nogal een verschil in strandgebruik.

Fig.10.11 "Kites na Asperges" Oil/Acrylic 200x30cm (2020-06)

grote werken: 6.21 7.12 7.13 7.14 7.15 7.16 7.17 7.18 8.1 8.2 8.3 8.4 8.5 8.6 8.7 8.8 8.9 8.10 8.11 8.12 8.13 8.14 8.15 8.16 8.17 9.1 9.2 9.3 9.4 9.5 9.6 9.7 9.8 9.9 10.1 10.2 10.3 10.4 10.5 10.6 10.7 10.8 10.9 10.10 10.11 10.12 11. **kleine werken:** 6.23 7.19 8.21 8.23 8.2

3.4 Favorietverzoek

In 2021 wilde ik eens wat anders in Katwijk. Ik nodigde mensen uit om favoriete plekken te beschrijven, dan zou ik daar een tekening van maken. Geen poespas, aankoop vrijblijvend, dat hield de spanning aan beide zijden uit de lucht. Het idee sloeg aan, ik kreeg van enkele tientallen mensen vaak erg leuke omschrijvingen van plekken waar ik anders misschien gewoon voorbij gefietst zou zijn. Het plezier zat hem erin dat je een plek tekent zonder het gebruikelijk esthetisch geneuzel, gewoon zomaar iemands bijzondere plek.

grote werken: 10.13 10.14 10.15 10.16 10.17 11.2 11.3 11.4 11.5 11.6 11.7 11.8 11.9 11.10 11.11 11.12 11.13 11.14 11.15 11.16 11.17 11.18 11.19 11.20 11.21 11.22 11.2

3.5 Andere Kuststad

Noordwijk is vergeleken met Katwijk een tikkeltje mondainer: veel wit en blauw in de kleren, shorts, slippers, zonnebrillen in coupe soleil en een rijke afzetmarkt voor zonnebrandcrème. Elk jaar is er een strak georganiseerd Schilderfestival. Het is een op verkoop gericht evenement, daarnaast is het een dankbaar trefpunt voor een flink deel van de Nederlandse plein air gemeenschap, met de sociale dynamiek van een conferentie van marktkooplieden. In 2012 won ik er de eerste prijs, voor en na mij vele anderen. Je komt als bezoeker naar Noordwijk Aan Zee voor die zee en het strand, dus het ligt voor de hand om die dan ook te schilderen. Met tientallen jaren en schilders levert dat dus duizenden en duizenden strandzichtjes op, naast veel vuurtorens, duinzichten, zonnende mensen, vrolijke zonneschermen en zo nu en dan een notabel hoofd. Elk schilderijtje vindt zijn eigen muurtje of opslaghok, dus er is allemaal niets mis mee. Toch is

er echt wel meer te zien.

Ochtenwaas

Weg van het strandvertier, krijg je meer mee van de stille kuststreek die Noordwijk ook kan zijn. Er zijn nog prachtige stille wegen, akkers en achterafbosjes te vinden, mooi in vroeg of laat strijklucht. Als je maar langzaam loopt en kijkt, zie je er elke tien meter wel een nog nooit geschilderd schilderij.

Fig.11.32 "Ochtendmist" Oil/Acrylic 18x13cm (2010-06)

Zandrompen

Zeilboten zijn gebouwd voor het water, maar dit soort slijt zijn leven voornamelijk in een zee van zand met af en toe een uitlaatrondje op zee. Het heeft iets van een beetje opgesloten flat-bewonend hondje, met het geblaf hier vervangen door het oorverdovend en eindeloos geklepper van de tuidraden in de wind.

Fig.11.38 "Zand Catamarans" Oil/Acrylic 70x30cm (2011-06)

Superwolk

Ik kan natuurlijk mijn kindertijd herbeleven en omhoogkijkend naar de wolken overal vormen zien, maar om er van te genieten heb ik nu eens geen eendje of konijn nodig, net als sterren echt veel en veel interessanter zijn dan een sterrenbeeld. Je kan dus ook denken dat die wolk zelf al prachtig is, met baaien en ruggen en gaten, een zwevend hooggebergte van vlokken waterdamp.

Fig.11.39 "NwAnatomie van de wolken 1" Oil/Acrylic 73x36cm (2012-06)

Vergane glorie

Ruimte is kostbaar aan de kust, dus er zijn ontwikkelingsconflicten en de daarbij horende verpaupering als treitermiddel, het zijn de coulissen van de kust economie. Wordt er dan eindelijk gebouwd, dan worden het van die fascinerend lelijke stapels die als een Japanse Duizendknoop langs de hele Nederlandse kust woekeren. Hier boven een van de triestere pleinen van de kust was het nog allemaal niet zo ver en was elke glorie van een restaurant aan zee vergaan tot een schemerdonkere ruimte met dubieuze graffiti 'kutjebef'), vlakbij het vrolijk strandvertier.

Fig.12.3 "NwRestaurant Vuurtoren" Oil/Acrylic 192x35cm (2012-06)

Opklaring

We hadden Nederland Hogelucht moeten noemen toen we de kans hadden. Dit is een beeld in Noordwijk-Aan-Zee, maar het had net zo goed op de stille vlaktes van Groningen kunnen zijn. Een akkerpatroon met hier en daar een dak vormen het achtergrondkoortje voor de schallende lucht.

Fig.12.40 "NW18-08 Opklaring" Oil/Acrylic 140x24cm (2018-06)

Inconsequent

Met alle moeite die wij, de samenleving, ons getroosten om parkeergarages zorgvuldig toe te dekken en paadjes in het Amsterdamse Bos vlak naast elkaar eenzame wildheid te doen suggereren, is het toch vreemd dat deze knalgele tonnen de visuele publiekstrekkingen zijn op het strand.

Fig.13.4 "NW18-16 Heel Geel" Oil/Acrylic 140x24cm (2018-06)

Dinosaurus

Dit zelfportret van heel dichtbij heb ik plein air gemaakt tijdens mijn negende deelname aan het Noordwijkse Schilderfestival sinds 2010. Schilderevenementen hebben met studentenverenigingen, sportclubs en vakgroepen gemeen dat de vorm rotsvast is maar de mens vluchtig. De sociale status binnen dit soort instituten loopt dan ook vaak van piepkuiken via meubilair naar dinosaurus. Op dit festival was het niet anders: na de schitterende verwondering van de eerste keer en de hoofdprijs in 2012, eindigde de serie van 2020 samen met mijn ego op een vierkant metertje exposeertuingaas en was ‘grappig’ het enige commentaar dat ik dat jaar hoorde – en wel over dit oog, dat verder ook niet opgehangen werd.

Fig.13.8 "Mijn Oog" Oil/Acrylic 40x30cm (2020-09)

grote werken: 10.21 10.22 11.33 11.34 11.35 11.36 11.37 11.38 11.39 11.40 11.41 12.1 12.3 12.4 12.5 12.6 12.8 12.9 12.11 12.13 12.14 12.15 12.18 12.19 12.21 12.22 12.23 12.24 12.25 12.29 12.32 12.34 12.36 12.37 12.38 12.39 12.40 12.41 12.42 12.44 13.1 13.2 13.3 13.4 13.6 13.7 13.8 13.1 **kleine werken:** 8.25 8.26 9.10 9.11 9.12 10.18 10.19 10.20 11.24 11.25 11.26 11.27 11.28 11.29 11.30 11.31 11.32 11.42 12.27 12.28 12.30 12.33 12.43 12.45 13.5 13.10 13.11 13.13 13.14 13.15 13.1

3.6 Hoofdstad

Ik heb twee decennia in Amsterdam gewoond en deed er ook mijn kunstlessen, dus ik heb er een hoop geproduceerd. Los van die pragmatische redenen is er in Amsterdam sowieso nooit gebrek aan schilderonderwerpen. Het aardige is dat er ook een lange traditie is van niet-zo-bekende tekenaars die de stad door de eeuwen vastlegden, wat een mooie beeldbank in het Stadsarchief oplevert. Ik heb er ook een paar liggen wat een zeer plezierig gevoel van geborgenheid geeft.

Omhulling

Dit zijn de imposante silo's van de voormalige waterzuivering. Ik kan me nog vaag herinneren dat een haag het zicht er aan onttrok, ver in het industriële buitengebied van de stad. Toen ik ze een aantal jaar later schilderde stonden ze, met de tekst 'Leipe Shit Ouwe' erop gespoten. moederziel alleen op een kale vlakte onder de hoede van een optimistisch bouwplanbord, halverwege de huizen crisis. Nu, weer een decennium later, zijn er nog steeds leuke plannen om er wat mee te doen, maar de stad zelf is inmiddels al langs komen kruipen.

Fig.13.22 "Silos Van Ijburg 1" Oil/Acrylic 70x30cm (2008-01)

IJzerbrug

De statige toegangspoort tot het Kadijks-eiland is van ijzer en was zonder tierelantijnen of decoratieve snoertjes van peertjes, een echte werkbrug. Het eiland zelf heeft ook nog wat industriële restanten die dezelfde functionele sfeer uitademen. Eens in de zoveel jaar sluit er daar wel weer eentje van, tot ook dit werkeiland verhit door de huizenmarkt wordt.

*Fig.13.26 "Kadijksbrug 2" B/W Drawing 60x40cm (2008-08)***Bouwput**

Een bouwput is achteraf vaak spannender dan de uiteindelijke opvulling. Eindeloos gebouwd werd er op het Oosterdoks-eiland, het leek maar nooit af te komen; de loopbrug eromheen was in mijn toenmalige forens een vertrouwd stalen lint richting station. Het was een desolate charme, die verdwenen was toen ook hier de appartementen, Albert Heyn, Coffee Company en de hippe boven-bar uitgerold waren.

*Fig.14.3 "Bouwput Oosterdok" Oil/Acrylic 50x40cm (2009-01)***Verdronken Fiets**

De stadsfiets heeft het zwaarder dan de stadsduif, en als je naar de poten van een gemiddelde pleinvogel kijkt wil dat wat zeggen. Een fiets met een missend onderdeel is voer voor de sloopgieren, een ontketende fiets is vogelvrij, klaar om gejat en gesmeten worden. Het elders volstrekt verketterde adagium "dan vraag je er ook om" wordt hier nog eens gewoon gedoogd, had je hem maar goed moeten vastzetten.

*Fig.14.4 "Verdronken Fiets" Oil/Acrylic 0x0cm (2009-01)***Terminal**

De 'Passenger Terminal' in Amsterdam is groot totdat er nog een veel groter cruiseschip naast gaat liggen. De naam is nogal prozaïsch, gek eigenlijk als je de extravagantie van scheepsnamen op de reusachtige witte rompen ziet. De laatste tijd is er sprake van een verhuizing van de passagiersschepen naar een buitenhaven, maar geen nood, er is genoeg ander rumoer: naast klassieke kunstbeurzen gedecoreerd met nette rijke mensen werd er ook nog wel commercieel geknokt te midden van nog rijkere mensen.

*Fig.14.15 "No Sail Amsterdam" Oil/Acrylic 200x30cm (2010-08)***Laagjes**

Sail Amsterdam is een soort botenskilift: een paar dagen lang is het IJ een stervensdrukke loopband met boot na boot na boot. De regels zijn simpel: heb je een boot die groot of oud genoeg is, dan mag je aangelegd blijven, anders vaar je er bewonderend langs of je doet aan land hetzelfde te voet. Op het water drink je rosé, aan land festivalbier en daartussenin draag je een fraai uniform.

*Fig.14.16 "Sail Amsterdam" Oil/Acrylic 200x30cm (2010-08)***Foxtrot blues**

Op de NDSM werf lag jaren, tot 2019, de Foxtrot: een roestige Russische onderzeeër uit de Zulu klasse uit 1956. Soms leek hij partyboot te worden, meestal lag hij er zomaar, ietwat dreigend zoals elke onderzeeër. In 2019 is hij weggehaald om vanaf 2020 gesloopt te worden in Rotterdam, 64 jaar oud.

*Fig.14.35 "NDSM werf Parallax" Col.Drawing 250x20cm (2011-08)***Protesttoerist**

Het grote Boek van Boze Groepen is dik: Anti-bom, Occupy, Gele hesjes, Antivax, Blokkeerfriezen, Boze Boeren. Ben je ramptoerist of toch stille steun als je er bent zonder journalistieke doelen? Het voordeel van schilderen is, dat je automatisch tot

onschadelijk verklaard wordt. Misschien is dat wel omdat we opgroeiden met “Kijk, die meneer schildert” en dat die meneer in kwestie de enige volstrekt onbekende volwassene was waar ouders hun kind ongevraagd op zouden afsturen –ongevraagd en ongewenst ook nog.

Fig.16.4 "Occupy Amsterdam" Col.Drawing 200x20cm (2011-10)

Bestemming

Getekend tijdens de bouw van de vierde overkapping van het Centraal Station in Amsterdam, met hier nog een gat in het midden met zicht op toen nog het Shell-gebouw, later ‘Overhoeks’ en nu iets evenementerigs met een enge schommel. Dit grote werk ligt (hopelijk nog steeds) in het stadsarchief van Amsterdam.

Fig.16.7 "Adam CS bogen groot" Col.Drawing 550x40cm (2011-11)

Vocht

De mistige sfeer is niet alleen maar omdat het zo oogde in het zompige Amsterdamse Bos: waterverf droogt niet in vochtige lucht, dus je hebt een beperkte hoeveelheid vocht te spenderen voor het papier verzadigd is en je met een vochtige rol naar huis kan. Een nattige en lastige sessie dus met een reuze meevaller als resultaat.

Fig.17.1 "Kanovereniging Frisia Mist" Col.Drawing 200x20cm (2011-11)

Panorama Blue

Het resultaat van twee dagen over de daken staren, boven op de glazen Kalvertoren in Amsterdam. Comfortabel achter de ramen en zicht rondom, dus prima te doen na sociaal gewend geraakt te zijn aan het tussen de cafétafeltjes tekenen. Het lijkt eindeloos saai om zes meter tekening van daken te maken, maar dat valt reuze mee. Elk stukje is anders, de ene keer een grote vlakke gevel, dan een doorkijkje naar een breipatroon van verre blauwe daken. Ik zie op deze rolezel maar een centimeter of twintig, dus zolang tijd geen rol speelt, is het heerlijk eindeloos tekenen.

Fig.17.3 "Panorama Blue" Col.Drawing 550x20cm (2011-11)

Aqua Terra

Eén van de imposantere toegangsbruggen van Amsterdam, in een gebied waar water en land er nog niet helemaal over uit zijn wat bij wie hoort, als een infrastructureel visnet. Er zijn dijken midden in het water, achterdijkse grond die meters onder het NAP ligt en wegen die er dwars over heen kruisen.

Fig.17.7 "Schellingwoude" Col.Drawing 310x40cm (2012-01)

Antivries

Dit was één van mijn ijsiger sessies, met rijkelijk ijs en sneeuw rond de vaart in de vroege ochtend. Over waterverf hoeft je geen illusies te maken onder nul, maar antivries deed wonderen: niet te veel, want het zepig goedje lost de verf niet op, maar net genoeg om het op papier te krijgen, waar zich vervolgens fraaie ijsbloemen vormden, een prachtige bonus.

Fig.17.8 "Wittenburgervaart ochtend" Col.Drawing 300x40cm (2012-02)

Bananensport

‘Gele bananen’ ofwel de kunststof raceroeiboten van het merk Empacher, waren ooit -ja ja, in mijn tijd- het heilige der heiligen voor de jonge studentenroeier, en zij die er in roeiden de helden van de club. Nu roeit alles en iedereen er zomaar in, wat nog steeds een beetje voelt als de vernietiging van mijn afgodsbeelden. Zo sterk vormt een studentenvereniging.

Fig.17.9 "Head I" Col.Drawing 300x40cm (2012-03)

Zerken in het riet

In 1998 fietste ik dagelijks naar mijn werk via de Valentijnkade te Amsterdam. Een keer keek ik eens achterom en zag tot mijn verbazing net achter een blinde muur een grafzerk uit het weidse rietveld steken. Pas jaren later las ik over het schrijnende verhaal achter deze enorme Joodse begraafplaats, overwoekerd en lang vergeten –of weggestopt- door de maatschappij. Inmiddels is er een stichting die onderhoud pleegt en enkele zerken uit het riet heeft vrijgemaakt. Ik heb er een aantal keren getekend en geschilderd, het is een erg weemoedige plek.

Fig.18.10 "Begraafplaats Zeeburg" Oil/Acrylic 330x37cm (2013-06)

Samenkomst

Er komen een hoop werelden samen op de NDSM werf: Er lag een oude Russische onderzeeër, een lichtschip, de gladde TV makers drinken er koffie, het pontje spuugt forensen uit of zuigt ze op. De idealen lagen wat verderop, op de kop van de pier.

Fig.19.5 "Sirius" Oil/Acrylic 330x31cm (2013-09)

Valreep

Het was de gebruikelijke cyclus: het gebouw was functioneel neergezet met het doel, dierenasiel, mooi klassiek in de gevel geletterd. Daarna verpauperde en verviel het met de omgeving, waarna het gered werd door de krakers. Toen die vervolgens door de projectontwikkeling hartelijk bedankt werden voor bewezen diensten, restte er nog alleen een op het laatst voorgesteld legaal buurtplan en het gemeentelijk afwimpelen ervan. Zo kwamen toch de ME en de steigers en staat het nu uiteindelijk het zoveelste Grand Café te wezen. Ik tekende De Valreep tijdens het laatste krakersfeest, daags voor de ontruiming.

Fig.19.7 "Valreep" Col.Drawing 250x38cm (2014-06)

Bijna af

In het infrastructurele jargon heet zo'n brug een kunstwerk, en dat is het ook. Zeker toen het geheel half af was had het een monumentale schoonheid, met twee grote pilaren vol met bouwdecoratie en daartussen een nog onzichtbare brug.

Fig.19.9 "Kunstwerk" Oil/Acrylic 200x30cm (2015-03)

Luxaflex

Amsterdam West rond een nogal non-descripte uitstaphalte, ik moest er zijn voor een expositie vlakbij. Het zwart-witte watermerk is het patroon van de schaduwen op mijn eigen hoofd, kijkend door een luxaflex raam.

Fig.21.2 "Luxaflex Blues" Oil/Acrylic 140x140cm (2015-09)

Speculatie

Als een rot gebit dat er op wacht om gerenoveerd te worden, is dit zo'n plek waarbij iemand wacht om er heel rijk van te worden, zoals elk onbebouwd stukje in vastgoedgekkenhuis Amsterdam.

Fig.20.9 "Het Stenen Hoofd" Oil/Acrylic 200x30cm (2016-01)

Grom

Ik zou graag wat vaker een blijmoediger plein air schilder zijn. Ook hier had ik weer eens een gillend slecht humeur, niks lukte, het was koud en ik ergerde me aan elke meercellig levensvorm inclusief mezelf. Zoals wel vaker had dat weinig voorspellende waarde –in goede of slechte zin – voor wat er intussen met het doek gebeurde, het werd uiteindelijk een prima ding.

Fig.21.7 "Start Haparandadam" Oil/Acrylic 100x100cm (2017-01)

Frankendael

Park Frankendael is zo'n typisch stadspark: prieeltjes, wandel-en-jog paadjes, honden-veldjes, een historisch tuingedeelte en natuurlijk een alcoholistenbankje. Vroeger was het een heerlijkheid, wat toen wat anders betekende. De leukste hoek is het arboretum, met allemaal plantaardige miniwereldjes en de vluchtroute naar het terras.

Fig.21.9 "Frankendael Revisit V2" Oil/Acrylic 60x50cm (2019-02)

Frontje

Een frontzicht in regenboogkleuren van een in het echt vrij bruinig station, niet helemaal onvergelykbaar met hoe de stad Amsterdam zelf ook is: best een overgeprijsd zootje, maar verheerlijkt door alles en iedereen en daardoor in een permanente staat van veelkleurige opwindning.

Fig.24.1 "Amsterdam Centraal Front" Oil/Acrylic 140x60cm (2019-06)

grote werken: 13.18 13.22 13.23 13.25 13.26 13.27 13.28 13.29 13.31 13.32 13.37 14.1 14.3 14.15 14.16 14.17 14.34 14.35 14.37 15.1 15.2 15.3 15.4 15.5 15.6 15.7 15.8 16.1 16.2 16.3 16.4 16.5 16.6 16.7 16.8 16.9 16.10 17.1 17.2 17.3 17.4 17.5 17.6 17.7 17.8 17.9 17.10 17.11 17.14 18.1 18.2 18.3 18.4 18.5 18.6 18.7 18.8 18.9 18.10 18.11 18.12 18.13 19.1 19.2 19.3 19.4 19.5 19.6 19.7 19.9 19.11 20.1 20.2 20.3 20.4 20.5 20.6 20.7 20.8 20.9 20.10 20.13 20.14 20.15 21.1 21.2 21.3 21.4 21.5 21.6 21.7 21.8 21.9 22.1 22.2 22.3 22.4 23.1 23.2 23.3 23.4 23.5 23.6 23.7 23.8 23.9 24. **kleine werken:** 13.19 13.20 13.21 13.24 13.30 13.33 13.34 13.35 13.36 13.38 13.39 13.40 13.41 13.42 13.43 13.44 13.45 13.46 13.47 13.48 13.49 13.50 13.51 14.2 14.4 14.5 14.6 14.7 14.8 14.9 14.10 14.11 14.12 14.13 14.14 14.18 14.19 14.20 14.21 14.22 14.23 14.24 14.25 14.26 14.27 14.28 14.29 14.30 14.31 14.32 14.33 17.16 19.8 20.12 21.1

3.7 Kajak Kunst

In het voorjaar en de zomer van 2014 schilderde ik vanuit een kajak met een zelfgebouwde rolezel. Ik schilderde met mijn eigen zeekano in het voorjaar in de morsige grachten van Amsterdam en in de zomer te midden van riet en waterlelies bij Nieuwkoop en Noorden, in een geleende kano van een sympathieke

leliekweker. Schilderen in de kano is lastig maar de moeite waard. Door het lage standpunt is moderne infrastructuur aan wal, zoals het wegennet, vrijwel onzichtbaar: het uitzicht is van eeuwen terug. Er zijn allerlei spiegeleffecten, spannende hoekjes en niemand die ongevraagd een praatje aanknoopt. Wel werd er nog wel eens behulpzaam geroepen als iemand dacht dat ik aan het kaartlezen was.

grote werken: 21.12 21.13 21.14 21.15 21.16 21.17 22.5 22.6 22.7 22.8 22.9 22.10 22.12 23.10 23.11 23.12 24.2 24. **kleine werken:** 22.1

3.8 Nederlanden

Een deel van het plezier van plein air werk zit hem in de reis. Het inpakken heeft een hoog kampeergehalte, inclusief kilo-paranoia en het altijd weer vergeten van cruciale onderdelen. Het op pad gaan met de schildertas heeft wat opwindends, en alleen dat al draagt bij aan zin in schilderen of op zijn minst de druk om na alle voorbereiding niet onverrichterzake naar huis te gaan. De schildersessie begint dus al in de wind op de fiets, met alles in de auto of mijmerend in de trein naar een punt ergens verderop in Nederland.

Baalberg

Hoirollen doe ik het liefst onverpakt en harig, maar dit soort glimmende balen hebben ook wat. Ze staan altijd strak, zijn net niet allemaal eender en vormen massieve silhouetten in het lage land, als agrarische hunebedden.

Fig.24.7 "MC-Dursterdam4" Oil/Acrylic 70x40cm (2008-05)

Voetstuk

Soms hoef je om de grootte van iets bevatten alleen maar het onderstuk te zien. Dat heb je staand in Californië bij de Sequoia's, maar als je in Apeldoorn in het Verzetsstrijderspark op de grond naast een boom gaat zitten, kom je met een beetje fantasie ook een heel eind.

Fig.24.9 "Apeldoorn De Verzetsstrijders II" Col.Drawing 200x20cm (2011-08)

Weerfront

Soms moet je al buiten schilderende behoorlijk snel klaar zijn. Vooral in de zomer kan een blauwe lucht onmerkbaar verlopen tot het ineens een gigantische wand van naderend onweer blijkt te zijn.. Wel is het uitzicht dan zeer de moeite aard, met dat nare vaalgele schijnsel dat je midden in de donkerte van de monsterwolk kan zien.

Fig.24.11 "Noordwijk Naderend Onweer II" Oil/Acrylic 73x39cm (2012-07)

Schuilpan

Een tijdje was dit duinpannetje achter de bunker en naast het hondenveldje ten Noorden van Noordwijk een vredige en stille retraite, ik heb er een aantal schilderijen gemaakt. Hier was het mistig, dan worden duinen prachtig stemmig met alle kleuren heel dicht bij elkaar.

*Fig.26.1 "Foggy Dunes" Oil/Acrylic 200x25cm (2012-11)***Ramptoerist**

De Veluwe stond in brand, zei het nieuws. Het sensatie-ongedierte in mij wilde er graag gaan tekenen, zoals eerder bij een uitgebrande faculteit en andere teloorgang. Na vier dagen kiesheid stond ik dan toch in een pikzwart, naar verbrande houtskool ruikend landschap te tekenen met hetzelfde goedje in inkt gedoopt, een wat perverse Gesamterfahrung. Kleur speelde dus bepaald geen rol, maar geur, contrast en textuur des te meer.

*Fig.26.9 "Verbrande Veluwe" B/W Drawing 350x40cm (2014-04)***Volkstuin dans**

Soms is een werk niet eens zo bijster gelukt, maar wel de uitkomst van een voor mij boeiend experiment en daarom houd ik het resultaat er toch bij. Zo ook deze, dit is een rolschildering die ik al langzaam lopend door de volkstuintjes van Elsgeest maakte. Je kan niet elke beweging maken en het is vrij desoriënterend werken. Ik kijk en schilder van rechts naar links en voor mij uit en zodoende golft de voorstelling als een tekendans door mijn zichtveld.

*Fig.26.11 "De Dansende Tuinen van Elsgeest" Oil/Acrylic 130x150cm (2015-08)***Vakwerk**

Een grote ruimte met veel staal en licht, zoals een industriegebouw oogt als het industrie-loos is maar nog niet herontwikkeld. In die fase kun je er nog wel eens terecht als schilder, ook wel omdat het schilderen van zoiets de toekomstige bewoners wellicht nog lekkerder maakt met authenticiteit.

*Fig.26.17 "Meelfabriek Staal en Licht" Oil/Acrylic 200x40cm (2016-03)***Slagveld**

Je zou zeggen dat het ergens in Frankrijk is maar deze rollen lagen gewoon voor Arnhem, dicht bij het huis van mijn ouders. Er liepen wat metaaldetector mannen rond, er schijnt rond Napoleon nog gevochten te zijn, ik kreeg een grote oude ronde kogel van ze.

*Fig.26.18 "Arnhemse Hooibalen" Oil/Acrylic 200x30cm (2016-07)***Gehurkt**

Ten zuiden van de pijlerdam in de Oosterschelde is een klein veldje naast de dijk-weg. Niks bijzonders, maar het was zomaar ontploft met bloemen in alle soorten en maten. Ik ging er laag zitten schilderen, midden tussen boven mij uittorende prachtige bloemen. Wel was het ook vlak naast een fietspad, en ik denk dat er ook nog al eens gedacht werd dat ik gewoon mijn gevoeg aan het doen was.

*Fig.27.4 "Oosterscheldekering Bloemen" Oil/Acrylic 130x46cm (2017-08)***Leven van een Appel**

Een fiets, een appel en een achtergrond, zo ging het. Ik begon bij het Malieveld met de hele appel (rechts) en tekende deze met de lokale achtergrond. Daarna fietste ik een stukje, nam een hap en hertekende, en bleef dit doen tot er rond Katwijk alleen

nog maar een klokhuis over was. Normaal eet je een appel wel wat sneller, dus het bruin worden ervan is ook goed te zien.

Fig.27.11 "Leven van een appel" Col.Drawing 200x30cm (2018-10)

Lava lamp

De Zandmotor is een fantastisch suppletieproject langs de Nederlandse kust. Op de luchtfoto's van jaar tot jaar zie je een soort platte lava-lamp van onzichtbaar traag vloeiende zandstromen, op kortere tijdschaal varieert licht en weer. Dat laatste heb ik hier geschilderd: het aanzicht van twee van de vele groeiende duinkopjes van uur tot uur. Had ik decennia de tijd, dan zag je deze kopjes zomaar opbollen tot grote duinen, net als dat te Zeeland op Neeltje Jans gebeurt.

Fig.28.1 "Zandmotor" Oil/Acrylic 68x175cm (2019-11)

grote werken: 22.16 23.13 23.17 24.4 24.5 24.6 24.7 24.8 24.9 24.10 24.11 24.12 25.1 25.2 25.3 25.4 25.5 25.6 25.7 25.9 25.10 25.14 26.1 26.2 26.3 26.4 26.5 26.6 26.7 26.8 26.9 26.11 26.12 26.15 26.17 26.18 27.1 27.2 27.3 27.4 27.10 27.11 27.13 27.14 27.15 27.16 27.17 27.20 27.21 28.1 28. **kleine werken:** 22.13 22.14 22.15 22.17 23.14 23.15 24.13 24.14 26.20 26.21 26.22 26.23 26.24 26.25 26.26 26.27 26.28 26.29 27.5 27.6 27.7 27.8 27.9 27.12 27.18 27.1

3.9 Muurstad

Zutphen is een mooie kleine stad waar de meeste reuring nog van de langsstromende IJssel komt. Het heeft een uit een glorie tijd stammend fraai ommuurd centrum. In 2020 bezocht ik Zutphen bijna wekelijks voor een duo-kunstproject. We zochten de buitenwijken op om over te schilderen en te schrijven. Vanwege de lockdown dwaalden we meestal door een stille, gesloten stad, de onderwerpen moesten gehaald worden. Zo bleken er naast de voor de hand liggende schoonheden ook de banaalste hoekjes veel onderwerpen te bieden. Ik heb er het witte aanzicht van de IJsselkade geschilderd maar ook de met graffiti bespoten bruggen over de rivier en de gevangenis op een mooie zomerse dag. Hoe meer we keken, hoe meer er te zien viel en hoe meer we bespraken, hoe meer er over Zutphen te zeggen viel. We hebben er dus een boek over gemaakt, 'De Andere Stad'.

Petoet

De nor voor de zwaardere jongens, ik hoorde stemmen, luchtpauze? Het was een opgewekte dag aan de buitenkant, ik stond in het veld ervoor en was daarmee vast al binnen vijf minuten gescreend. Vlakbij was de milieu-straat, met een file van klussers in verband met de eerste lock-down; opsluiting in allerlei varianten.

Fig.28.13 "PI Achterhoek" Oil/Acrylic 200x26cm (2020-04)

Paarden

Ik stond in een weide een brugpijler met rode graffiti te schilderen, na de boer om opgang gevraagd te hebben, 'de paarden zijn nieuwsgierig maar doen niets'. Na de opzet kwam een groot dampend jong dier tegen mij en mijn geurend olieverspalet aanschurken en begon aan mijn schilderezel te knabbelen. Ik ben paarden- noch

alfaman, ontmoedigen lukte niet. Paard twee speelde met mijn stoeltje en schildertas, ingrijpen zou het einde van mijn ezel betekenen. Bij dieren drie en vier klom ik met alle spullen terug over het weidehek en deed het rood maar vanuit een rustiger standpunt.
Fig.28.19 "Schoonschrift" Oil/Acrylic 150x30cm (2020-06)

Adempauzes

Ik schilderde een kalige nieuwbouwwijk in Zutphen waar weinig aan de hand leek. Een vriendelijke dame met hondje kwam erbij, ze had me al zien staan. Gedecideerd, welbespraakt en met weinig interpunctie -ik kwam er niet tussen- vertelde ze mij over het wel en wee van deze wijk, de geschiedenis, het gesteggel over de perenboom die de laatste was uit de tijd dat hier boerderijen stonden, over projectontwikkelaars en gemeenterelaties per advocaat en nog veel meer. Ze stuurde me later nog een indrukwekkend encyclopedische verzameling verhalen. Elke vierkante meter bebouwing moet wel zo'n oneindige reeks kennis bevatten, opgeschreven of niet.

Fig.28.21 "Skyline Berghelaan Centrum" Oil/Acrylic 200x26cm (2020-06)

Gedenk tekst

Niet alle graffiti is een manisch rondgesproeide geurvlag van een ontbolsterend ego, soms moet je er even over nadenken. Dan zie je een naam met twee jaartallen en soms een hartenkreet erachter. Ik heb dat meerdere keren gezien, deze in Zutphen, een andere te Noordwijk. Wat is er gebeurd, een ziekte, een ongeluk? Het zijn grafschriften van een jongere generatie, niet als inscriptie op natuursteen, maar met woeste ronde letters per spuitbus op beton, verscholen want strafbaar. Het zijn denk ik roep- of vriendennamen, ik heb nog wel eens online gezocht, maar er nooit wat over gevonden.

Fig.28.22 "Blauw" Oil/Acrylic 200x30cm (2020-07)

IJsselbrug

Een veelvoudig zicht op en rondom het minst behaagzieke kunstwerk van Zutphen, de Oude IJsselbrug. Een machtig stalen bouwsel, te smal voor de auto's van nu. Eronder tussen de pijlers zijn die typische schuilplekken van pubers, met lege blikjes energydrank en een geïmproviseerde barbecue.

Fig.29.1 "IJsselbrug" B/W Drawing 100x120cm (2020-08)

Verdunner

Een low-budget maar niet-verpauperd leef-plein, met budgetwinkels en snackbar. Ik vertel de bakkerijmensen dat ik voor hun gevel ga schilderen, geen probleem, leuk, later kreeg ik een blikje fris. Mijn schilderuitrusting lijkt op visgerei dus ik was nogal een anomalie. De pleinjongeren komen nieuwsgierig buurten, "mooi meneer". De winkelnamen komen van ver, Westerse en voor mij onbekende onbekende Chinese, Arabische karakters, ik schilder ze allen gelijkelijk summier. Een tienermeisje, ze schildert ook, vraagt of ik meer terpentijn wil hebben, want dat is niet zuiver voor haar. Heeft ze ervan geproefd? Ik bedank vriendelijk en voor de zekerheid suggereer ik haar eens aquarel te proberen.

Fig.29.2 "Ruys de Beerenbrouck" Oil/Acrylic 220x30cm (2020-08)

Sterflat

Een flat als een mastaba, die ooit gesloopt wordt of tot erfgoed verheven. Monumentaal is het ding zeker. De teksten uit de lokale Contact decoreren het allemaal.

Fig.28.25 "DNA Keuchenius" Oil/Acrylic 80x60cm (2020-10)

Tekst Tapijt

In consequent Zutphens zou Noordveen zoiets als Nortphen moeten heten. Het is een sobere flatbaai, te bereiken via toegangsweg of fietstunnel met nogal armetierige graffiti. Anders bekeken is zo'n galerijflat best een mooi patroon van wit, grijs, zwart en oranje, een betonnen quilt. Ik liep die dagen te denken over wat de bewoners allemaal lezen over Zutphen in lokaal blad Contact, de advertenties en aankondigingen, waar die dag langs te gaan voor de uitverkoop enzovoorts. Die teksten zijn hier over de gevelplaten gedrapeerd, als een krantenpagina vol kleurige leidmotieven.

Fig.28.26 "DNA Noordveen" Oil/Acrylic 85x80cm (2020-10)

grote werken: 27.30 28.3 28.8 28.9 28.11 28.12 28.13 28.15 28.17 28.19 28.21 28.22 28.25 28.26 29.1 29.2 29.3 29.4 29.5 29.10 29.11 29.12 29.1 **kleine werken:** 27.22 27.23 27.24 27.25 27.26 27.27 27.28 27.31 27.32 27.33 28.4 28.5 28.6 28.7 29.6 29.7 29.8 29.

3.10 Nederwater

Een speciale categorie van het Nederlandse landschap is toch het gedeelte dat bepaald wordt door het water: wallekanten, oevers en kusten. Het is sowieso rustgevend als de helft van de horizon een streep lucht boven water is. Daarnaast is water altijd of een spiegeling van alles erboven, of zijn eigen donkere zelf, of een intrigerende wirwar van beiden die we rimpelingen noemen. Het land ernaast is altijd een respons: je vindt er beschermingswerken, beschoeiingen, golfbrekers, duinen, gewoon strandplezier en soms de herinnering aan stormvloed.

Meanders

Wie kent het niet, die haastige grondmist van het strand? De slierten flitsen onder je langs en zandstralen je korte-broek-kuiten. Je kan er lang naar kijken, het geweld van de harde wind en daarbij het toch weer zachte meanderen van de slierten om je heen, als Witte Wieven met haast. Dit is één van mijn vroegste buitenwerken, in 1999 op het strand van Terschelling gemaakt.

Fig.29.16 "aq-Terschel2-zandslierten3" x 20x15cm (1999-00)

Paal na paal

Het plezier van roltekenen is makkelijk uit te leggen met een tekening als deze, van een dubbele palenrij te Schouwen-Duiveland. Er is een herhalend motief, maar elke paal is een beetje anders. Op een paal heel dichtbij vallen me vezels, pokken en korstjes op, iets verder weg ga ik vanzelf op de openingen en overlap met de buurpalen letten en op grote afstand wil ik er vanaf zijn met wat streepjes, als in een vluchtige blik. Het vastleggen van dit verloop in aandacht voor detail naar overzicht gaat geleidelijk, want ik zie altijd maar een paar handbreedtes tegelijk.

Fig.30.4 "Zeeland Palen" B/W Drawing 400x20cm (2009-00)

grote werken: 29.18 29.20 29.23 29.24 29.25 30.1 30.2 30.3 30.4 30.5 30.6 30.7 30.8 30.9
30.10 30.11 30.12 30.13 31.1 31.2 31.3 31.4 31.5 31. **kleine werken:** 27.34 29.14 29.15 29.16
29.17 29.1

Hoofdstuk 4

Ver weg

4.1 De Scillies

The Isles of Scilly vormen een archipel onder de zuidwestpunt van Engeland, te bereiken met de “Scillonian III” vanaf het vooral in de regen mistroostige Penzance. Het was ooit een groot eiland, nu liggen er een achthonderd scheepswrakken op voormalige heuveltoppen. Eenmaal per jaar verdriedubbelt de eilandpopulatie als de roeiers van de pilot gigs van her en der komen om tussen de eilanden hun officiële wereldkampioenschap te houden, zo kwam ik er ook. Het is een wereld op zichzelf, met St. Mary’s als het minivasteland met alles erop en eraan: baaien, overdadig begroeide binnenvalleien en minidorpjes, maar met een paar uur rond te lopen. De andere eilanden zijn nog kleiner, bespikkeld met gehuchtjes, kluizenaarseilanden of kale rotsen. Wie nog niet poëtisch was wordt het hier vanzelf. Het grootste deel van het jaar zijn de eilanden het domein van de lokale economie, gevoed door bejaarde vogelaars met camera’s, stevige schoenen en slappe hoedjes. Vroeger waren die er niet en was de lokale bevolking arm, men leefde van wat landbouw, visserij, jutterij en ook loods- en smokkelwerk. De laatsten werden uitgevoerd in een klassiek lokaal roeiboortype, de ‘pilot gig’. De Scillies zijn zo’n plek die hetzij elke tien meter een kunstwerk biedt, hetzij je in de stemming brengt om dat te denken. Verder dronk ik veel koffie zonder diepe gedachten of gesprek maar met dagboekje, een geliefde toestand.

Heldenboten

Het officiële ‘Pilot gig’ wereldkampioenschap wordt gevaren in de voormalige werksloepen van Cornwall, met bootnamen als heldendichten. Poules die het halve alfabet beslaan en een stevig zangrepertoire van de deelnemende ploegen: Engelse sport op zijn allerbest. Na een klein weekje veegt veerpont ‘Scillonian III’ de roeiers weer op en gaat bijna iedereen weer naar het vasteland, waarbij het eiland zucht van verlichting. Ik bleef er een aantal keren achter, de overgang van een afgeladen wedstrijd naar een stille miniwereld is wat om mee te maken. Ik wandelde, nam pontjes en tekende

intussen stille baaien, rotskusten en de roeiboten zelf natuurlijk.

Fig.32.2 "Old Harry Rebel Spurr" B/W Drawing 200x20cm (2017-05)

Atlantis

Een grafkamer boven aan een helling op St. Mary's, het grootste eiland. Volgens een boekje over de lokale archeologie, is de dichtheid van grafkamers of de Scillies buitengewoon hoog, omdat de steentijders hun doden graag hoog begraven hadden, en indertijd de zeespiegel zodanig laag was dat het hele water tussen de eilanden een laagvlakte was. Als je er staat en je stelt je dat voor, dan is de schattige verzameling eilandjes ineens een groots landschap, zomaar ondergelopen.

Fig.32.4 "Halangy Entrance Grave" Col.Drawing 200x20cm (2017-05)

Eb

Eén van de vele charmes van de Isles of Scilly is net als langs de Normandische kust, het grote getijverschil. Een strand is als een klok, met elke paar uur een karakteristieke stand van al dan niet droogvallende schepen, bewierde ankerlijnen, boeien in kuilen en die typische rottingsgeur van laag water. Op de rotsen zie je bij schelpen en wier onder water de trendvolgers, en daarboven de dappere wiertjes en schelpjes die een paar uur droogvallen wel aandurven.

Fig.32.6 "Hugh Town Low Tide" Col.Drawing 200x20cm (2017-05)

Gig Lantic

Na afloop van het officieuze wereldkampioenschap nichesport, te weten de 'pilot gig' roeiboten op de Scillies, liggen de boten nog een tijdje op veldjes en hier op de boulevard, waar ze om ruimte te winnen over de hoge kade uitsteken. De reden is dat het icoon van het eilandtransport, de 'Scillonian III', maar drie boten per keer aan boord kan takelen om naar het vasteland te varen. Met twee diensten per dag en 120 boten duurt dat wel even, dus tijd genoeg in de dagen erna om de mooie lijnen van deze boten in de lucht te zien priemen.

Fig.31.27 "T1210 Lantic" Col.Drawing 40x25cm (2018-05)

Streekmuseum

De samenvatting van het uitgebreide historisch drama van de Isles of Scilly is te vinden in zo'n karakteristiek ongelooflijk heerlijk streekmuseum, tot de nok volgeladen met themahoekjes, opgezette dieren, steentijdspul en opgeviste scheepsresten en zelfs een heuse zeilende 'pilot gig'. Verder een bloemlezing van de nalatenschap van het halve overleden eiland en compleet met oudere dame die keurig een kartonnen kaartje overhandigt bij betaling.

Fig.33.3 "History Museum" B/W Drawing 200x30cm (2018-05)

Serendipiteit

Rondzwervend na het roeiweekend op de Isles of Scilly zag ik een foldertje van een tekenevenement, ik was al wat groot tekenwerk van plan en ik was welkom. Zo belandde ik in een kapel-annex in Hugh Town in een gezellige expositie met werk van enthousiaste kinderen, een fikse hand liefhebbers en de lokale broodschilders; ik had een grote inkttekening van de droogvallende rotsenbaai van Porthcressa. Hoewel

ik hem erg goed gelukt vond, ben je van buiten nog wel eens minzaam gedoogde decoratie om een evenement 'Internationaal' te noemen, ik was dus blij verrast toen ik de eerste prijs ermee won.

Fig.33.4 "Porthcressa Bay Panorama" B/W Drawing 300x30cm (2018-05)

grote werken: 31.25 31.27 31.29 31.31 31.32 32.1 32.2 32.3 32.4 32.5 32.6 32.7 32.8 32.9 33.1 33.2 33.3 33.4 33.5 33.6 33.7 33. **kleine werken:** 30.14 31.7 31.8 31.9 31.10 31.11 31.12 31.13 31.14 31.15 31.16 31.17 31.18 31.19 31.20 31.21 31.22 31.23 31.24 31.26 32.11 32.1

4.2 Ballinskelligs

In november 2019 reisde ik met een vriend naar het kunstdorp Cill Rialaig aan de westkust van Ierland om daar een week te schilderen. Het land was rotsig, leeg en groen, doorkruist met eindeloze netwerken van muurtje en ruïnes, allen gebouwd van dezelfde korstmossige stenen en te zwaar gestapeld om even op te ruimen. De nachten waren te donker om mijn voeten te zien. Het waaide hard met regelmatig regen, maar volgens de lokale bewoners hadden we uitzonderlijk goed weer. We zaten in huisjes halverwege een rotsige helling aan zee. Het schilderen vergde met alle wind en regen wat acrobatiek. Ik schilderde er met mijn hoge staander in smalle stroken en met mijn oude Kenia-egel voor de horizontaler formaten. Dankbare onderwerpen waren de gestapelde muren, het verlaten fort en klooster bij Ballinskelligs en het voortdurend veranderende weer boven de nabije Skelligs, een klifeiland-mirakel. In de loop van de week leken die muurtjes wel wat minder pittoresk. Ze waren tenslotte steen voor steen in hele levens van armoede neergelegd teneinde het laatste lapje grond om van te leven af te scheiden van de burens, veel te veel steen en gewicht voor zulke kleine lapjes. Het lokale dorpje Ballinskelligs, was een weemoedige kruimel van de geschiedenis, alleen het fort wees op een periode van enigszins belang ooit. Nu werd er gewoon gedorpt: twee wisselcafé's, gedoe om een felblauwe verfbeurt, wachten op toeristen van de zomer.

Hongersnood

Een landstreek waar ooit een hongersnood huishield, ik las er over in een geschiedenis boek. Het wegvallen van het enige voedselgewas, de onmacht van ieder om er wat aan te doen, de verschikkingen. Nu zijn het vooral pittoreske resten, maar af en toe denk je er wel anders over en beneemt de hardheid van het gebeurde je de adem.

Fig.34.1 "Famine Village" Oil/Acrylic 200x75cm (2019-11)

Kleurcontrast

De ruïnes van voormalig hongersnooddorpje Cill Rialaig vormen een massa muren van grof gestapelde scherpgerande witgrijze stenen, een deel is in gebruik als residentie ofwel kunstenaarsvakantiepark. Met mild Iers najaarsweer van 5 Beaufort, waterkoud en een grijze lucht, vond ik een luitje in een dakloze ruïne. Het zicht van een halve bocht schilderde ik in tien handbrede segmenten, per stuk begon ik met een andere felle toonzetting, alsof je een pot verf omgooit. Vervolgens dekte ik alles toe met grijs,

mos en aanslag, net als in het echt.

Fig.34.2 "Art Residency" Oil/Acrylic 200x75cm (2019-11)

Baken

Een ruïne van een fort, of fortje. Ooit was het zinvol te bouwen, als gebalde vuist tegen piraten. Dan moet er echter wel wat te roven zijn en dat valt nu nogal tegen. Desondanks is er daarom nu toch een baken in het landschap bij.

Fig.34.3 "McCarthy Blues" Oil/Acrylic 200x28cm (2019-11)

Star Wars

Een in zee brokkelend klooster nabij Ballinskelligs was tot binnen de ruïne-muren bezaaid met grafzerken, sommige nog recent. Hier vervolgden ooit de monniken hun kloosterleven, na eerst eeuwenlang dagelijks het steile rotseiland Skellig Michael op en neer gelopen te hebben. Die rots is nu vooral bekend van een enkele Star Wars scène, zoals op een verwaaid glamourbord in het nabije stille haventje te lezen was; zo weed kan de geschiedenis zijn. Ik schilderde het geheel enigszins onder tijdsdruk, omdat het einde van het daglicht mij nog maar een uur of twee gaf.

Fig.34.4 "Skellig Blues" Oil/Acrylic 200x28cm (2019-11)

grote werken: 32.18 33.9 34.1 34.2 34.3 34.

4.3 Berenstad

Rond 2005 zag ik vanuit de trein op weg naar Dresden de achterkant van de spoorwegwijken in Berlijn. Ik vond het het lelijkste uitzicht dat ik in Oost-Duitsland zag en dat wil wat zeggen. Echter, rond 2006 woonde ik een tijdje in Berlijn, op de Karl-Marx Allee. Sinds die tijd dweep ik met de stad, in al haar lelijke en mooie hoeken, de geschiedenis, het eten en de graffiti. Het is zo'n plek in de wereld waar gewoon rondlopen al eigenlijk helemaal voldoende is, en tekenen en schilderen je daar maar van af houdt Maar toch, ik heb er veel gewerkt.

Karl Marx

Dit is de allereerste roltekening die ik buiten maakte en ook één van de langste. Het is een aantal malen rondkijkend op de Karl-Marx Allee in Berlijn, vlak voor het appartementje waar ik toen woonde. Ik tekende met een markerstift een soort draadframes van de straat en de gebouwen. Deze straat is klassiek Oost-Duits totalitair, maar evengoed zeer indrukwekkend en ook best mooi. Stomtoevallig zag ik laatst nog eens dat de slotscène van de schaakserie "The Queen's Gambit" in een fictief Russisch oord, gewoon naast mijn voordeur op de Allee opgenomen was.

Fig.34.5 "Karl Marx Allee Berlin" B/W Drawing 1100x40cm (2006-00)

Doorgang

De East Side Gallery in Berlijn was ooit een plek waar je lang niet kon staan, nu ia

het een hotspot van toerisme. Als je op de dwarsdoorsnede van zo'n muur kan kijken kan dat maar twee dingen beteken: je staat in een opening waar iemand wat over te zeggen heeft, of de muur heeft zijn oorspronkelijke functie verloren.

Fig.33.10 "East Side Gallery" B/W Drawing 60x50cm (2008-01)

Comfort zone

Het vroor vijf graden op de loopbrug voor de Hauptbahnhof in Berlijn. Oost-Indische inkt vriest dan op tot een vlokkige teermassa, dat vermeed ik maar net met een hoop warmblazen. Daarnaast was het zaak mijn hoofd wat naar achter te houden, want een druppelneus kan zo een tekening ruïneren. Met elke anderhalf uur opwarmen in de Hauptbahnhof met warme chocolademelk ging het allemaal net; na een uur of vijf was ik klaar.

Fig.34.6 "Berlin Hauptbahnhof" B/W Drawing 200x20cm (2010-02)

Grensgebied

In Berlijn heb je tomeloos intense historische plekken, juist omdat dat woeste verleden er vaak wat onverzorgd en genegeerd bijstaat. Dat is dus niet bij de grote toeristische plekken, maar tegen blinde gevels aan, onder bruggen of zoals hier, in een lusteloos park in zo'n typisch Berlijnse smoezelige maar levendige buitenwijk. Ik passeerde vanaf de Karl-Marx Allee tot mijn werkplek bij de Bouchéstrasse de voormalige muurgrens een keer of drie, waaronder hier. Daar staat ineens een wachttorens van de voormalige Berlijnse muur, als één van de boze ogen van een gewezen dictatuur.

Fig.34.15 "Berlijn Wachtstoren" B/W Drawing 50x40cm (2010-10)

Blokgolf

Een imposant herdenkingsmonument als dit kun je alleen maar natekenen zoals het is. Elke artistieke toevoeging of interpretatie is mosterd na de maaltijd en bijna ongepast. Dat vond ik tenminste terwijl ik er stond te tekenen. Tegelijk zag ik ook wel met lichte verbazing dat dit oorlogsmonument voor een hoop toeristen een soort vrolijk golvend labrynt met comfortabele zitbankjes rondom was, de aanwezige suppoosten hadden er hun handen vol aan.

Fig.35.1 "Holocaust Denkmal" B/W Drawing 50x40cm (2010-10)

Denkmal

Ik ben vaker op deze indrukwekkende plek geweest, een veld vol ritmisch glooiende blokken en zuilen. Het is mooi om te tekenen, hoewel je nooit het serieuze karakter van zo'n herdenkingskunstwerk uit het oog kan verliezen.

Fig.35.6 "Holocaust Denkmal" B/W Drawing 200x20cm (2016-05)

grote werken: 32.19 32.20 32.22 33.10 33.11 33.12 33.13 33.17 33.18 34.5 34.6 34.7 34.8 34.9 34.10 34.11 34.12 34.13 34.14 34.15 35.1 35.2 35.3 35.4 35.5 35.6 35. **kleine werken:** 32.21 33.14 33.15 33.16 33.19 33.20 34.17 34.18 35.7 35.

4.4 Steenzeeën

In september 2011 reisde ik voor het eerst naar IJsland. Het land is woest en groots, met elke meter een fantastisch onderwerp - kiezen van de enige te maken tekening viel niet altijd mee. Het land was minder koud dan het klinkt, maar met zeer variabel weer van uur tot uur. Ik nam mijn kleine houten rolezel mee en tekende met aquarelverf en Oostindische inkt op rollen van 20 cm hoog en meestal rond de twee meter lang. Ik tekende in de buurt van de grote rondweg langs de kust, onder andere een wolkenloze Hekla. Dat was een gelukje: Hekla betekent zoiets als 'De bedekte' vanwege de eeuwige bewolking. Ik stond tussen de eindeloze stenen donskussens van de Eldhraun lavavelden, bij de Godafoss waterval. Het al te bekende gletchermeer Jokulsarlon tekende ik zonder de toeristen, wat niet helemaal realistisch was maar wel veel mooier. Ik tekende tussen de regen door op de eindeloze kale vlakten van Modrudallsfjardar en ademde muggen terwijl ik de bizarre rotsformaties bij Dimmuborgir tekende. Het was in IJsland vooral beslissen welke tientallen onderwerpen ik die dag niet zou doen, naast dat ene paar tekeningen wat de tijd toeliet. In 2013 reisde ik weer af naar IJsland, nu met olieverf en canvas, en ook later ben ik er nog eens geweest.

Muggen

In IJsland had je overal vulkanische excessen, zo ook hier: de gestolde stoompijpen van Dimmuborgir, waar je als een doolhof tussendoor kon lopen. Het gebied licht vlakbij het meer Mývatn, wat muggenmeer betekent, een onomatopée. Daar was niks aan gelogen; hoewel het steken meeviel, was het letterlijk inademen van muggen. Toen waren we nog niet zo verwend met mondkapjes, dus het was een sjaal om de mond, ogen tot spleetjes knippen en doortekenen maar.

Fig.35.10 "Iceland Dimmuborgir" Col.Drawing 250x20cm (2011-09)

Godenval

Tekenen in een T-shirt op IJsland, naast een bulderende waterval, waar een oude IJslander ooit zijn afgodsbeelden in wierp. De naam betekent dus Godenwaterval. Ook hier is het echte ding beduidend toeristischer dan de tekening, al selecterende ga je zo een eeuwje of wat terug in de tijd. Zo stel je je voor dat je de allereerste bezoeker was – en ook toen viel het water in een veelkleurig landschap.

Fig.35.13 "Iceland Godafoss" Col.Drawing 200x20cm (2011-09)

IJsmeer illusie

Jokulsarlon is een gletsjermeer aan de zuidkust van IJsland. Het is een toeristentrekker wegens i) een James Bond scène, ii) de bereikbaarheid per touringcar en iii) dat het ook echt schitterend is. Het zal niet lang duren voor de smeltende gletsjer zich afscheidt van het meer en dan zijn de selfies en de kantelende blauwe ijsbergen verleden tijd. Nu varen er nog rare amfibievoertuigen en zijn de oevers bezaaid met toeristen. Eén voordeel van schilderen is, dat je onwelgevallige elementen naar hartenlust kan weglaten, dus ik heb er zowel in 2011 als in 2013 een woest en ledig ijsmeer van gemaakt.

*Fig.36.2 "Iceland Jokulsarlon" Col.Drawing 250x20cm (2011-09)***Regen, regen**

Dit werk zou eigenlijk gesigneerd moeten worden door 'IJslands Weer'. Het was een onmogelijke schilderdag, met voortdurend regen in de lucht; het is dan ook een nogal vlekkelig schilderij geworden.

Fig.35.18 "Iceland Hoffelsjokull Rainy Day" Oil/Acrylic 180x30cm (2013-07)

grote werken: 35.10 35.11 35.13 35.18 35.19 35.20 35.21 35.22 35.23 35.24 36.1 36.2 36.3 36.4 36.5 36.6 36.7 36.8 36.10 36.11 36.12 36.1 **kleine werken:** 36.

4.5 Lamu 1

In februari 2013 reisde ik naar het kustdorpje Shella, een Keniaans kustdorpje nabij Lamu, een oudere handelsstad op een gelijknamig schiereiland. Er was en is daar een bijna jaarlijks schilderevenement, waarbij een mix van lokale en Europese schilders enkele weken 'plein air' schildert. Het was pas mijn tweede keer in Afrika. De indrukken waren overweldigend. Shella is een wirwar van nauwe straatjes, de ezel is het centrale vervoermiddel. Enkele rijken der aarde hebben er hun bemaarde paradijzen en vastgoedhobby's aangelegd, de rest werkt voor ze, leeft in een ander universum of wacht op de toeristen, die zo vlak onder de Somalische grens en de dreiging van Al Shabaab op een dag wegbleven, nu komt er olie en de Chinezen. Lamu zelf is een glorieus vervallen stad aan het water, vol met invloeden van de Swahili cultuur, de Arabieren en de Westerse kolonisatie, uitgewoond, doorgebouwd en intens actief. Ik sliep naast de moskee, het keelschrapen van de imam in de microfoon bereidde mij nog net voor op het volle register van de oproep tot gebed. Schilderen was onverwacht doenlijk als je eenmaal gewend was aan de halve cirkel omstanders: waar in Nederland iedere tweede toeschouwer het gesprek aanzwengelt via tekencursus of hondje, werd je hier in de drukke straten van Lamu gewoon aan het werk gelaten. De stegen, de moskee, houten boten geankerd of op het strand, Maweni met de stenendragers, het afgelegen Matondoni en natuurlijk overal de woest kronkelende baobabs.

Drempelvrees

Mijn eerste keer in Kenia was vanaf de landing in Nairobi een keten van overweldigende indrukken. Toen ik dan eindelijk op mijn verblijfsplek was aangekomen, Baitil Amn the Shella, wilde ik het liefste me even onder het bed verschuilen maar zo werkt dat niet op een plein air evenement, je moet meteen aan de bak. De eerste dag was het dus zekerheid vergaren en wennen aan het andere licht met schilderen voor de kamerdeur, de dagen daarna was het n het diepe duiken.

*Fig.37.1 "Baitil Aman 2" Oil/Acrylic 245x34.5cm (2013-02)***Acrobatiek**

Lamu Town is ook een doolhof, tenminste voor de buitentaander. De straten zijn nauw, het vervoer is vaak per zwaarbepakte ezel, met vracht links en rechts is de

straat al vol. Het vergde dus nogal wat acrobatiek om er een schilderij te maken. Uiteindelijk vond ik een half verzonken portiek en met periodiek ruimte geven en een langzaam stijver wordende nek heb ik dit verticale werk gemaakt.

Fig.37.4 "Lamu Alley" Oil/Acrylic 36.5x145cm (2013-02)

Luxehobby

Roestig, heet en stoffig boven op een dak in Lamu Town, vormden deze twee satelliet-schotels een kunststellige die niet zou misstaan in Voorlinden – maar hier zou bijna niemand dat zien, er is ja ook wel wat beters te doen dan een beetje lopen te luxemijmeren over dode voorwerpen.

Fig.37.5 "Satellite dishes" Oil/Acrylic 120x34cm (2013-02)

Geloofskwestie

Ik schilderde bootjes op het strand van Shella, met mijn rug naar de kademuur. Daar zaten de hangjongeren en dit was hun territorium. Na wat inleidende vragen over mijn schilderen, vroegen ze of ik in God geloofde en Christen was. Ze waren niet onvriendelijk, maar ik hoorde ook al dat ze aan de drugs zaten en ze keken ook wel wat bloeddorlopen dus het leek me beter het niet helemaal op de theologische spits te drijven, ik wilde gewoon mijn schilderij binnenhalen "We geloven allemaal in een God".

Fig.37.13 "Shella low tide" Oil/Acrylic 285x34.5cm (2013-02)

Baobab Blues

Anderhalf uur tot we terug moesten in verband met het tij. Dit schilderij heeft Lamu nooit verlaten: Het werd één van de zoals te doen gebruikelijk te geven geschenken, aan de patroon. Deze schonk het weer aan de field manager, die het later nog eens wilde terugverkopen aan hem.

Fig.37.15 "Takwa Ruins Baobab" Oil/Acrylic 240x35cm (2013-02)

Stadsfront

Twee dagen lang schilderde ik het aanzicht van de oude stad Lamu, vanaf een klein deinend maar gelukkig overdekt bootje onder begeleiding van het hypnotische stadsgeluid. Na afloop hing het resultaat in naburig dorpje Shella op de buitenmuur van hotel Baitil Aman, als een zeven meter lang rolschilderij. Het is nog steeds één van mijn favoriete werken, hoewel ik na het verleggen van het bootje wel per ongeluk een gebouw gedubbeld had, wat genadeloos opgemerkt werd door de lokale bewoners.

Fig.38.2 "Lamu Town Panorama" Oil/Acrylic 700x35cm (2013-02)

Ezelritje

Bij dit schilderij diende een heuse act geënceneerd te worden, om het klassieke vervoermiddel op Lamu in het zonnetje te zetten. Ik moest dus op een ezeltje komen aanrijden, afstappen, het schilderij maken en daarna weer weggrijpen en alles gefilmd. Op het middenstuk na nogal tegen mijn zin, maar het resultaat is een toch vrij grappig filmpje dat nog wel op het net rondzwerft.

Fig.38.3 "Shella shoreline" Oil/Acrylic 220x35cm (2013-02)

grote werken: 36.14 36.15 36.16 36.17 36.18 36.19 37.1 37.2 37.3 37.4 37.5 37.6 37.7 37.8 37.9 37.10 37.11 37.12 37.13 37.14 37.15 37.17 37.18 37.19 37.20 37.22 38.1 38.2 38.

4.6 Lamu 2

Begin 2014 reisde ik voor het tweede opeenvolgende jaar (zie eerder) naar Lamu, Kenia. Ik bleek er onverwacht de enige schilder te zijn, dus het kwam neer op een beperkte groep van fotograaf, organisator, schilder en enkele medereizigers. Dat maakte het veel intensiever, alles draaide veel meer om mijn schilderdoelen: de planning, de tips, de hulp en de sociale interactie. Er was een plan, uitgaande van mijn werken van het jaar ervoor, om een rondreis te maken per dhow en wat meer lokale plaatsen op panorama's vast te leggen, met terzijde het verzoek dit jaar wat preciezer te werken en wat meer kleur te gebruiken. Ik schilderde vanaf de daken te Shella en Lamu en Kipongani, te Matondoni, Kiwayu en Maweni. In het afgelegen Mkokoni schilderde ik op het strand, naast Mararani wat te dicht bij het openbaar WC terrein. Daarnaast de ruïnes en voddenekken op Pate Island en baobabs op Manda Island. Ook dit jaar maakte ik na afloop de opspanrekken, die we aan het eind op het strand van het Peponi Hotel exposeerden -een geweldig beeld. Zoals onvermijdelijk bij herhaalde evenementen, was de magie van de eerste keer wat minder aanwezig. Een derde keer erheen, of nog vaker, zou je wat mij betreft moeten doen vanwege een diepere affectie met de plek of de gemeenschap. Die affectie had de expat-achtige groep van breed pluimage die daar al jaren kwam of woonde duidelijk wel. Als ik schrijver was en op zoek naar nogal kleurrijke karakters voor een zweterige roman, dan was ik zeker teruggekomen, maar twee keer schilderen was nu wel genoeg.

Ziek Zwak Misselijk

Het was warm in het dorpje Kipongani te Lamu en ik had die dagen de traditionele diarree doorlopen, dus schilderde op een paar koekjes en wat slokken water. We begonnen laat omdat het eerste dak (van de moskee) niet mocht van de dorps-ouderlingen. Verder stond naast mij iemand die een paraplu in de hand hield om me uit de zon te houden, wat ik in deze eerste dagen nogal een gênante situatie vond, ook al was het een aardige iemand en was het natuurlijk zo dat hij hiermee geld verdiende en ik dat geld had. Al met al voelde ik me knap ellendig, humeurig en opgelaten, wat gelukkig niet terug te zien is in dit vrolijke werk.

Fig.38.7 "Kipongani" Oil/Acrylic 225x35cm (2014-02)

Dhow

Dit schilderij heb ik gemaakt bij het afgelegen dorpje Mkokoni in Kenia, onder de grens van Somalië. De mast van de dhow moest meer voorover hellen, zei iemand die het schilderij in de maak zag en hij had natuurlijk gelijk, het is een karakteristiek kenmerk van deze boten. Technische details moeten kloppen, of je moet ze niet schilderen, anders is het zo irritant als vroeger met de belachelijk getekende windsurfplanken in

de Donald Duck.

Fig.39.1 "Mkokoni" Oil/Acrylic 225x35cm (2014-02)

Territoria

Het eiland Pate is in het verleden een stoelendans van macht geweest, elke keer was iemand anders de baas. Er staan tussen de mangroves zelfs de ruïnes van een Chinese kolonie. Nu is het een stille plek, maar toen ik de brokstukken van een ook al lang verdwenen sultanaat schilderde kwam er een geagiteerde man aanlopen die met mijn begeleider een discussie begon; hij werd afgepoeierd en dat was het. Ik hoorde de uitleg pas later: ik zou op zijn grond staan, er moest betaald worden et cetera. Zo was er toch nog een echo van territoriale drift.

Fig.39.2 "Pate Ruins" Oil/Acrylic 225x35cm (2014-02)

Frames

Ik schilderde in Kenia in 2013 en 2014 op losse canvasrollen. Omdat een schilderuitrusting van 20 kg op een bagage van 25kg weinig ruimte laat voor spelatten, bouwde ik staketsels van mangrovestokken en touw om drie of vier doeken boven elkaar te spannen. Dat bleek er prima uit te zien, naderhand heb ik het idee nog vaak gebruikt.

Fig.39.7 "Peponi Beach Exhibition" Oil/Acrylic 225x35cm (2014-02)

Poep

Een klein dorpje in Lamu, Kenia, gelegen in de duinen achter het rijkeliendorpje Shella. Het schilderij is vrediger dan in het echt: hier geen gestucte muren en Masai wachtposten voor de afgesloten paradijsjes van rijken der aarde, maar gewoon halfopen hutten, volgens de patroon begon het zuipen in de middag en was iedereen dronken. Ikzelf had op iets meer dan alleen esthetische standpunten moeten letten, want gaandeweg schilderende rook ik dat ik min of meer in het stuk duin was gaan staan dat als openbaar toilet dienst deed. Het was dus naast warm ook nogal stinkend en ik voelde me behoorlijk de dorpsidioot, nuchter of niet.

Fig.39.8 "Mararani" Oil/Acrylic 225x35cm (2014-03)

Steegjes

Tegen het einde van mijn schilderweken in Kenia besteedde ik mijn laatste rol canvas aan een steegjesserie, ook om niet leeg canvas heen en weer gevlogen te hebben. Ik fabriceerde een soort verticale zit-ezel en zocht de nauwe steegjes van Shella op. Het bleek een verassend variabel decor op elke keer een vast centraal perspectief.

Fig.39.14 "Shella Alley No5" Oil/Acrylic 35x84cm (2014-03)

grote werken: 38.4 38.5 38.6 38.7 38.8 38.9 38.10 38.11 38.12 38.13 38.14 39.1 39.2 39.3 39.4 39.5 39.6 39.7 39.8 39.9 39.10 39.11 39.12 39.13 39.14 39.15 39.16 39.1 **kleine werken:** 36.2

4.7 Mars Aan Zee

Wie geen geld heeft voor een Marsticket kan nog altijd naar gortdroog vulkaaneiland Lanzarote. In december 2011 tekende ik er een week. De zon was fel, de wolken schaars en de wind als een föhn op hoge stand. Rode, zwarte en grijze lavavlakten wisselden hele en halve vulkaankegels af. Ik tekende er op mijn nieuwe grote rol-ezel die net aan de bagage eisen voldeed, het zuinig inpakken kostte me de reserveschoenen voor de scherpe lavavlaktes. Ik werkte met Oost-Indische en Japanse inkt en aquarel, op 40 cm hoge papierrollen van rond de vier, vijf meter lang. Ik tekende de eindeloze kale vlaktes vanaf een berg met uitkijkpost te Timanfaya. Bij La Geria vond ik een grijze stenen zee met zwarte versteende schuimkoppen die elk een wijnstok beschermden; bij Lago de Los Clicos een enorme halve vulkaanbaai en bij El Golfo een lavaveld van eindeloze pikzwarte stenen broccoli.

Sikkels

Op deze gortdroge winderige vlakte op Lanzarote beschermen halvemaaanvormige boogjes ieder een enkele druivenstok tegen de heersende windrichting. De druivenstok moet het verder van de dauw hebben, een heel wat ruiger bestaan dan zo'n luxestokje uit de Elzas. Als geheel is het prachtige onbedoelde landschapskunst, als een neolithisch ritueel in de geest van de megalieten van Carnac.

Fig.40.1 "La Geria" B/W Drawing 435x40cm (2011-12)

Halve vulkaan

De Playa de Los Clicos is een baai die in feite een halve doorgesneden vulkaan is, met de westzijde alweer weggevreten door de zee, op de steile wanden zijn alle lagen zichtbaar. Het enorme aanzicht oogde als gekleurd met een kinderpalet: de lucht is blauw, de zee nog blauwer en alles ertussen grijs, rood of zwart. Ik stond naast de oostwand, een steile rotswand die een uur of vijf de broodnodige schaduw bood en naast een grote puistige rotspartij die het centrum van het panorama zou vormen, geflankeerd door de losse eindjes vulkaan.

Fig.40.2 "Lago Clicos" Col.Drawing 430x40cm (2011-12)

Zwarte broccoli

Een paar uur voor zonsondergang kwam ik hier aan, op een pikzwarte, reflectieloze lavavlakte van misschien maar een paar honderd jaar oud. Staan in een monochroom landschap is vreemd, je past er niet met de houtkleurige ezel vol kleurtjes en spulletjes. De stenen leken op reusachtige broccoliknoesten, ik tekende ze grof in een paar uur met in inkt gedoopte houtskool. Dit is één van mijn favoriete tekeningen.

Fig.40.3 "Lava Field El Golfo" B/W Drawing 450x40cm (2011-12)

grote werken: 40.1 40.2 40.3 40.4 40.

4.8 Het Franse land

In augustus 2011 reisde ik twee weken met de auto langs de kust van Normandïe tot in Bretagne. Het was het gebruikelijk variabele Atlantische weer: wisselend warm en zonnig of winderig en nat. Ik was op pad met mijn kleine houten rolezel, inkt en aquarel; daarnaast had ik wat schilderspullen mee. Ik tekende op het stenenstrand tussen Cap Griz Nez en Blanc Nez, in een droogvallende rotsbaai en langs de granietrotsen bij Ploumanach. Daarnaast tekende ik bovenop de voetgangersbrug van de Pont de Normandy en -zoals wel erg veel voor mij- de witte krijtrotten bij Etretat en Fecamp. Hoogtepunt waren de megalieten van Carnac.

Steentijd

De megalietenrijen in Carnac waren een ontdekking: van ver af zijn het bonkige wachters, dichtbij tel je de korstmossen op de ruwe steen. Ertussen woerden de toeristen tot het hekje werd geplaatst. Op het terrein mocht je nu dus niet meer komen, maar naast het hek kon je dicht bij zo'n enorme steen zitten.

Fig.40.7 "Carnac 2" Col.Drawing 250x20cm (2011-08)

Mini megalieten

In Bretagne tekende ik de megalithische monumenten bij Carnac in Bretagne. Bij de meest bekende stenenrijen moest je buiten de omheining blijven zodat zoveel mogelijk generaties mystieke gevoelens kunnen hebben, maar in een bosje bij Petit Menec stond zomaar een anoniemere rij hobbit-hoog, in de toeristische luwte van hun grotere zusjes. Zonder er een druïde van te worden, bedenk ik bij neolithische resten toch dat ze voor het laatst bewogen moeten hebben door mensenhanden lang geleden.

Fig.41.1 "Carnac Petit Menec" B/W Drawing 400x20cm (2011-08)

Rotstijl

Buitentekeningen ogen nogal eens kalm en tijdeloos maar dat is een vorm van visueel jokken. Er. Is. Altijd. Tijdsdruk! Meestal heeft dat te maken met de dagtrip, ondergaande zon, opkomende regen, of een graag te halen pont of trein, soms gewoon met er wel klaar er mee zijn. Deze keer was het weer wat anders, aan de Normandische kust met de enorme getijdenverschillen. Ik zat op een krukje tussen de granieten rotsen van een spectaculair drooggevalle baai te Ploumanach die spoedig net zo spectaculair weer zou vollopen, wat mij een praktisch tijdsraam gaf van een uurtje of drie.

Fig.41.4 "Ploumanach 2" B/W Drawing 400x20cm (2011-08)

grote werken: 39.18 40.6 40.7 40.8 41.1 41.2 41.3 41.4 41.5 41.

4.9 Wereldwijd

Er zijn oneindig veel tekeningen in de wereld gemaakt, met nog eens oneindig veel te doen (het getal oneindig heeft vreemde eigenschappen). Behalve de

specifieke teken- of schilderreizen, heb ik bijna altijd wel opportunistisch teken of schilderspullen meegenomen op reizen om andere redenen, de reis is tenslotte al geboekt. Afhankelijk van de te verwachten vrije tijd was dit klein schetsspul of wat uitgebreidere sets. Ik was in Montreal, Roemenië, de UK, de VS, Frankrijk, Duitsland, The Gambia, Marokko en elders.

Tasnad

Tasnad, ook wel Trestenburg, is een kleine stad op een helling in Roemenië, waar ik om allerlei redenen nogal eens wat weken doorbracht. Er zijn wat heetwaterbronnen, een indertijd gesloten cinema, een kerkhof en heuvels die stil zouden op het over de laagvlakte kilometers ver te horen hondengeblaf na.

Fig.42.4 "Zicht op Tasnad" Col.Drawing 250x20cm (2011-09)

Gouden Hoorn

Bij elke aankomst van de naastgelegen veerpont had ik een nieuw publiek van meest mannen met grote snorren, die met de hart op het hart lieten weten hoe mooi ze het vonden dat ik daar hun Istanbul tekende. Het was fijn voor het ego, maar bij de belangrijkste gebouwen in zicht, het paleis en de moskee, voelde ik toch wel de druk van correcte weergave onder ieders blik. Verder is er, als je op de rol tekent, altijd dat moment dat je nog steeds naast diezelfde schitterende bouwwerken staande alleen maar met een onooglijk scootertje in de hoek bezig bent, wat dan weer wat verbazing wekt.

Fig.42.7 "Istanbul Gouden Hoorn" B/W Drawing 530x40cm (2012-03)

Zijspoor

Op weg terug van de Scillies reisde ik via Bristol, zelf al een machtig boeiende Engelse stad-van-betere-tijden. Een treinstation is altijd goed, met zijn weefpatroon van 19e eeuw-techniek, met rails als schering en biezen de inslag. Daarnaast sta je altijd goed op de lichtelijk vereenzaamde verre uitlopers van het perron. In dit geval was het allemaal wat meer museaal, op een zijspoor met mooie oude wagons.

Fig.43.3 "Bristol Harbour Railway" B/W Drawing 200x30cm (2018-05)

Steenstroom

Het eiland Vestmannaeyar is in de jaren zeventig hard getroffen door een vulkaan-uitbarsting. Als gevolg van die uitbarsting vaar je bij aankomst door een nauwe corridor, met aan bakboord het lavapakket voor altijd over een deel van het dorp gedrapeerd en aan stuurboord deze hoge kliffen. Van die kliffen zagen we later nog een groot stuk met donderend geraas in de baai storten. In IJsland realiseer je je voortdurend dat ook rotsen bewegen in de tijd.

Fig.43.5 "Iceland Vestmannaeyar Cliffs" Oil/Acrylic 52x46cm (2018-11)

Cocon

Donostia, bij voorkeur lokaal te gebruiken, is de Baskische naam voor San Sebastian,. We draaiden een paar dagen mee in een coconwereld van roeibootwedstrijden in de 16 mans 'traineras', verenigings-coryfeeën die ook in de stad zelf helden waren, pronkkamers in plaats van prijzenkastjes; Spanje en Europa waren ver weg.

Fig.43.17 "Donostia" B/W Drawing 270x20cm (2019-03)

Geschiedenis

Een lomig surfersdorp waar we even zaten, het mausoleum herinnert aan grootsere tijden. In dat opzicht deed het er denken aan het fort in het Ierse Ballinskelligs en het sultanaat van Pate eiland in Kenia: een in belang afgegleden plek.

Fig.44.3 "Marokko Sidi Kaouki Mausoleum" Col.Drawing 60x25cm (2020-01)

grote werken: 41.7 41.8 41.9 42.1 42.2 42.3 42.4 42.5 42.6 42.7 42.8 43.3 43.4 43.5 43.7 43.12 43.17 43.30 43.31 43.32 43.33 43.34 44.1 44.2 44.3 44.10 44.11 44.1 **kleine werken:** 38.17 38.18 38.19 38.20 38.21 38.22 39.19 39.20 39.21 39.22 40.9 40.10 40.11 40.12 40.13 40.14 40.15 40.16 40.17 40.18 40.19 40.20 40.21 40.22 41.10 41.11 41.12 41.13 41.14 41.15 42.9 42.10 42.11 42.12 42.13 42.14 42.15 43.1 43.2 43.6 43.8 43.9 43.10 43.11 43.13 43.14 43.15 43.16 43.18 43.19 43.20 43.21 43.22 43.23 43.24 43.25 43.26 43.27 43.28 43.29 44.4 44.5 44.6 44.7 44.8 44.

4.10 Reisschetsjes

De reisschets hoeft helemaal niet goed te zijn. Ze is dienstbaar aan het aanwezig zijn, als een souvenir, grondiger en selectiever vergaard dan een snelle foto, maar niet zo zwaar gekozen als een langduriger plein air schilderij of tekenwerk. Ter plekke win je meestal niet van het echte aanzicht, want dat heeft weidsheid, weer, geur en licht. Thuisgekomen echter roept het eerst misschien niet zo speciale schetsje juist dat hele zintuigelijke pakket op, en wordt daarmee ineens een stuk aantrekkelijker - net alsof je er weer bent.

Informatie

Een schetsje als deze, gemaakt in een minuutje vanaf de langs kliffen varende pont, stelt niet veel voor maar is al voldoende om er een schilderij uit te trekken. Dat werkt beter dan een foto, want onder tijdsdruk moet je selecteren, de hele scene met een vlekje of vier en half uit een wegvarende beeld. Wat je dan tekent, is het belangrijkste van het aanzicht.

Fig.45.9 "T1610 Iceland Vestmannaeyar" Col.Drawing 12x7cm (2018-11)

Caisson

Als je denkt dat WOII iets van vroeger is, moet je langs de Normandische kust gaan reizen: bunker na bunker, muur na muur. Soms in gebruik als museum, soms als onverwoestbare veestal. Hier in Arromanches lag indertijd iets wat we nu een pop-up haven zouden noemen, van gigantische afmetingen. Er liggen nog steeds duistere caissons her en der, als herinnering aan minder vredige tijden.

Fig.45.25 "T1800 Fietsvakantie Arromanches" Col.Drawing 12x7cm (2019-08)

Troubles

Op terugreis door Ierland zochten we een slaapplek en kwamen we langs ellendige conferentiehotels, maar gelukkig uiteindelijk in de prachtige stad Youghal. Er was een lokaal café van een man uit Belfast met Nederlandse echtgenote. Hij was een Oscar

Wilde citerende bouwvakker wiens vader nog getekend was door de Troubles.

Fig.45.44 "Youghal Watergate" Col.Drawing 12x7cm (2019-11)

Schaatsdag

Ook dit is zo'n tekening die meer herinnering dan kunstwerk is, en daardoor niet speciaal onnoemelijk geslaagd hoeft te zijn. Het had eindelijk voldoende gevoren om te schaatsen, ik kocht op Marktplaats een paar combinoren en het was een onvergetelijke middag.

Fig.46.18 "T1210 WA Baan IJs" Col.Drawing 36x15cm (2021-02)

Staande spiralen

Een hooibaal is een soort wervelstorm op zijn kant, net als Uranus. Harige rollen, ze liggen in verband met de productie ook altijd enigszins regelmatig verdeeld over het land en in de richting waar je het makkelijkst met de hooibaalverpakker rijdt.

Fig.46.25 "T1455 Hooibalen voorbij Lemud" Col.Drawing 12x8cm (2021-07)

grote werken: 45.57 45.58 45.59 45.60 45.62 46.16 46.17 46.1 **kleine werken:** 42.16 43.35 44.13 44.14 44.15 44.16 44.17 44.18 44.19 44.20 44.21 44.22 44.23 44.24 44.25 44.26 44.27 44.28 44.29 44.30 44.31 44.32 44.33 44.34 44.35 44.36 44.37 44.38 44.39 44.40 44.41 44.42 44.43 44.44 44.45 44.46 44.47 44.48 44.49 44.50 44.51 44.52 44.53 44.54 44.55 44.56 44.57 44.58 45.1 45.2 45.3 45.4 45.5 45.6 45.7 45.8 45.9 45.10 45.11 45.12 45.13 45.14 45.15 45.16 45.17 45.18 45.19 45.20 45.21 45.22 45.23 45.24 45.25 45.26 45.27 45.28 45.29 45.30 45.31 45.32 45.33 45.34 45.35 45.36 45.37 45.38 45.39 45.40 45.41 45.42 45.43 45.44 45.45 45.46 45.47 45.48 45.49 45.50 45.51 45.52 45.53 45.54 45.55 45.56 45.61 46.1 46.2 46.3 46.4 46.5 46.6 46.7 46.8 46.9 46.10 46.11 46.12 46.13 46.14 46.15 46.19 46.20 46.21 46.22 46.23 46.24 46.25 46.26 46.27 46.28 46.29 46.30 46.31 46.32 46.33 46.34 46.35 46.36 46.37 46.38 46.39 46.4

Hoofdstuk 5

Binnen

5.1 Naar Binnen

Daar zijn we weer binnenshuis. De horizon is weg en daarmee de weidsheid, maar er is meer comfort. Er is de geborgenheid van een mooie hoek, de beweeglijkheid van dieren, een prettig tastbaar voorwerp binnen handbereik. Dan is er ook nog de fantasie, die het just beter doet zonder al die weidse vistas. Zitten en fantaseren over curiosa, allegorieën, fabels en associaties, en zo langzaam gaande naar de formalismen van de wetenschap.

5.2 Ateliers

Tot 2009 werkte ik ergens in een hoek van de woonkamer, vervolgens versleet ik een rits plekken te Amsterdam. Mijn eerste externe plek was een onderhuurd hoekje rond 2009 in De Witte Bijl te Amsterdam. Rond 2010 deelde ik een hok in Amsterdam-West te DW10, daarna, in 2011 huurde ik een hokje aan het Oosterspoorplein te 'Atelier 04'. Op Middenweg 22 zat ik tussen 2012 en 2018, met wat overlap daarna te BK49 tot vlak voor de eerste lockdown tot 2020. Inmiddels woonde ik in Den Haag, waar ik vanaf 2015 een plek opbouwde en waar ik vanaf 2018 alles bijeen had. Daarnaast huurde ik her en der een toonruimte of -hal, met het idee geïnteresseerden professioneel rond te kunnen leiden (wat vrijwel nooit voorkwam).

ateliers:

2009 tot 2010 Witte Bijl

2010 DW10

2011 Atelier 04

2012-2018 Middenweg
 2018-2020 BK49
 2015-nu Bg2p

toonruimtes:

2013-14 Studio Noordwijk
 2009-2011 ABWW, Almere
 2014-2018 NP40 (Middenweg), Amsterdam
 2011-2013 Revaleiland Amsterdam
 2016-2018 Bilderdijkstraat, Amsterdam

Schimmigheden

In Amsterdam-West deelde ik mijn derde atelier in een broedplaats, DW10. Deze broedplaats was een hippe tussenvulling tussen de verpauperings- en ontwikkelfase van een gebouw, de vulling van een kantoorgebouw dat als vele andere gebouwen daar wachtte op de komst van hoogconjunctuur, als een failliete toeristenstreek. Het atelier kwam nogal roemloos aan zijn einde in een schimmig vastgoedfaillissement, de borg van de kleine huurders was blijkbaar een leuke winstmarge.

Fig.46.41 "DW10 Zonsopgang" Oil/Acrylic 0x0cm (2009-01)

Droste-effect

Een stilleven van een schuimhoofd met een stilleven van een schuimhoofd, gemaakt in mijn atelier te DW10.

Fig.46.42 "Mimi Zelfreflectie" Oil/Acrylic 0x0cm (2009-01)

Inschilderen

Met dit werk werkte ik begin 2013 mijn net gebouwde 'Super Ezel' in, voor de reis naar Kenia, dit om de kinderziektes door te lopen voor ik in een ver oord zou staan. Ik schilderde in en voor mijn toenmalig tuinalatelier met continu veranderend standpunt een rol van tien meter vol; zelf ben ik ook nog ergens in de spiegel te zien. Het is mijn langste schilderrol maar vooral ook een herinnering aan een verdwenen paradijsje aan de Amsterdamse Middenweg, nog steeds de mooiste en leukste plek waar ik ooit een atelier had.

Fig.46.47 "The Garden of Earthly Delights" Oil/Acrylic 1000x37cm (2013-01)

Keet Wee

Een strokenschilderij als dit is een overzicht van een bepaalde plek op een bepaalde tijd. Dit zijn afwisselend binnen- en buiten-panorama's van de tuin en het atelier op de Middenweg 22 in Amsterdam, waar ik zo tussen 2012 en 2018 mijn mooiste atelier had, een lekkende keet in een paradijselijke tuin en geweldige medebewoners. Aankomen in een goed atelier stuurt echt de inspiratie, wat je durft te gaan maken en onbekommerd opslaat en nooit was dat alles beter dan daar. Keten zijn uiteindelijk altijd tijdelijk, dus ook hier moesten we weg.

Fig.47.2 "AtelierBinnenBuiten" Oil/Acrylic 150x150cm (2015-06)

Huis tuin kers

Een stroken-schilderij als dit is een tijdsbemonstering, een overzicht van een bepaalde plek op een bepaalde tijd. Het watermerk is de knoestige kersenboom recht voor mijn deur, er zijn zes stroken die afwisselend een doorlopend binnen-en buitenpanorama laten zien. Ik woonde toen net een jaartje in de Kloostertuin, binnen is mijn toenmalige zeefdrukinstallatie te zien, mijn Super Ezel I en mijn rode fiets. Daarbij de stroken-schilderijen van mijn Amsterdamse atelier en Het Overbosch; verder de zwavelbronnen van IJsland en wat zeefdrukken, waaronder mijn alter ego de Struis.

Fig.47.3 "Tuin Huis Kers" Oil/Acrylic 150x150cm (2016-04)

Sjeu

Deze weeropname maakte ik segment voor segment uitkijkend op het noorden vanuit mijn 3x3 m volgepakte transitieatelier in een ateliercomplex BK49 in mijn nadagen in Amsterdam. Het waren melancholieke dagen als ik daar was, te weinig om het atelier sjeu te laten houden. Dat is jammer, want het was van zichzelf een mooie contemplatieve plek, ondanks de kleinheid. Op de valreep van de eerste lock-down heb ik alles verhuisd naar Den Haag, en daarmee was mijn laatste verbinding met Amsterdam afgelopen.

Fig.47.4 "Waterkoud en Buien 4C NW2" Oil/Acrylic 150x60cm (2017-11)

grote werken: 46.47 47.1 47.2 47.3 47.4 47. **kleine werken:** 46.41 46.42 46.43 46.44 46.45 46.4

5.3 Nature Morte

Voorwerpen buiten armsafstand tekenen weer anders dan een vast te houden ding: de intimiteit van het aanraken valt weg, en meestal staat het onderwerp in context, op een podium of in een compositie. Het heet dan een stillevens en is een favoriet onderwerp voor het eindeloos arceren op de academie.

Oneigenlijk gebruik

De meeste letters zien alleen het daglicht als ze gedrukt of gelezen worden, en dat laatste bij lang niet alle. Gelukkig kan er nog zoveel meer met een gesloten boek: je kan het nonchalant laten slingeren, mits met bedrukte koft en moeilijk (wel even de zijkant besmeuren met vingers!). Een niet te hoog boekenstapeltje kalmeert dat schuldgevoel over culturele ontplooiing. Sommigen van ons zetten boeken op volgorde van auteur, kleur of grootte. Dat doe ik dan weer niet, maar wel vond ik het leuk om mijn boekenkast eens als patroon na te tekenen, boek voor boek.

Fig.48.1 "Boekenkast" Oil/Acrylic 600x30cm (2006-00)

Gewei

Een middagje klassieke academie: je kiest wat grijsgetekende objecten uit het spullenhok en mijdt daarbij die weerzinwekkend mottige opgezette ree. Je stapelt een beetje moeilijke compositie, met diagonalen achterlangs, zachte verlopen, hoekige vormen en

slagschaduw, veel slagschaduw. En dan, dan ga je urenlang arceren. Het is een ritueel waar je niet aan begint als het niet moet van iemand. Dat is wel weer gek, want het is zo rustgevend als vier yogasessies achter elkaar en die spullen regel je voor niks.

Fig.48.2 "Gewei" B/W Drawing 0x0cm (2008-01)

grote werken: 48.1 48. **kleine werken:** 46.48 46.49 46.50 46.51 46.52 46.53 47.6 47.7 47.8 47.9 47.10 47.11 47.12 47.13 47.14 47.15 47.16 47.17 47.18 47.19 47.20 47.21 48.

5.4 Dingen

Het zou eigenlijk altijd de Tekening Van De Dag moeten zijn, want het kalmpjes natekenen van voorwerpen doe ik graag. Ik kijk eens in de rariteiten-kast en zoek een schelpje, een fossiel, een kleiwerkje of een ander ding waar ik nou net zin in had. Zeker als ze prettig houdbaar zijn in de ene hand terwijl je met de andere hand tekent, is het een tijdeloze en niet-pretentieuze bezigheid, elke keer in een andere stand. Je kijkt en tekent tot je die specifieke vorm of textuur te pakken hebt, en met de wereld erbuiten heb je even weinig te maken. Soms gaan ze mee op reis, als ideale bezigheid in doodse vertrekhallen of in een vliegtuigstoel.

Groezeligheden

Hoe verfijnder de techniek, hoe viezer het gebruik. Nu heb ik een smartphone, vroeger een afstandsbediening met een teeveetje. De overeenkomst tussen die twee voorwerpen is de tijdsduur en intensiteit waarmee het plastic omhulsel zich in je hand nestelt, en de bijbehorende ontkenning van de groezeligheid. Anno 2022, na twee jaar hygiëne en afstand zouden we beter moeten weten.

Fig.48.4 "vettigknopje" x 40x60cm (1999-00)

Verlept

Het was anderhalve eeuw geleden al bekend, niets verlept zo mooi als een zonnebloem. Dit is een herhaalstudie van een bosje zonnebloemen, ingezoomd, uitgezoomd en als een groot, centraal zwart gat. Het herhalend over elkaar schilderen van zo'n vorm heeft wat hypnotisch. Ik schilderde ze als drie afzonderlijke stroken met de onderste en bovenste gedubbeld. Naderhand stikte ik alles weer aan elkaar met de naaimachine, omdat stiksels nu eenmaal zo plezierig zijn.

Fig.49.1 "Tien Zonnebloemen" Oil/Acrylic 100x100cm (2016-10)

Superstreng

Een streng knoflook heeft datzelfde woest organische karakter als verlepte zonnebloemen. Je kan genieten van de sierlijke bochten of verdwalen in de donkere knopen en knoppen. Natuurlijk kan ik ook naar de psycholoog om wat aan die kinderlijke fantasieën te doen, maar waarom zou ik nog.

Fig.49.2 "Grote Knoflookdans" Oil/Acrylic 100x100cm (2017-02)

Hap

Een appeltje van klei maak je zoals je een appel eet: bolletje, beetje kneden en in de hand spelen, dan je tanden vastzetten en in een keer een ruwe hap eruit scheuren (bij klei wel met een mesje).

Fig.48.39 "Appeltje Rood Wit" Sculpture 10x10cm (2018-11)

grote werken: 48.4 48.12 48.31 49.1 49.2 49.1 **kleine werken:** 47.22 47.23 47.24 47.25 48.5 48.6 48.7 48.8 48.9 48.10 48.11 48.13 48.14 48.15 48.16 48.17 48.18 48.19 48.20 48.21 48.22 48.23 48.24 48.25 48.26 48.27 48.28 48.29 48.32 48.33 48.34 48.35 48.36 48.37 48.38 48.39 48.40 48.41 48.42 48.43 49.3 49.4 49.5 49.6 49.7 49.8 49.9 49.10 49.1

5.5 Levend

Diertjes tekenen is een levenslang genot, naar fantasie, dood of levend. Ik streef geen kunstzinnige boodschap, biologische accuratesse of waarheidsgetrouwheid na, als er maar leven in zit. Er sluipen dan ook nog wel eens menselijke projecties in, uitmondend in een wat humeurige vis, een gestresst uiltje of een ietwat verbijsterde struisvogel.

Bruut

Ooit woonde ik in een huis aan de Churchilllaan samen met heel veel muizen. In het begin vond ik ze best schattig, maar vanaf genoeg muizenkeutels, muizengeuren, muizengeluiden en flitsende schimmen bij elke kamer waar je binnenkomt is de eerste val snel gezet. Toen ik verhuisde stond de teller op 39 muizen, maar ik bleef het maar een wrede ritueel vinden.

Fig.49.18 "muisrug" x 30x25cm (2002-00)

Vogelstandbeeld

Opgezette beesten hebben wat gemeen met standbeelden van dode leiders. Ze kijken eeuwig strak, staan net wat te stijf en ze brengen altijd wel ergens tijd door in de coulissen. Zo ook deze pelikaan, die met barse blik over de vitrine heerste.

Fig.50.1 "Pelikaan" B/W Drawing 25x40cm (2007-01)

Katatonen

De wijze les van de reptielen is, beweeg niet als er geen goede reden voor is, te weten honger of voortplanting. Een krokodil verheft dat tot kunst, maar deze drie hagedissen te Artis konden er ook wat van. Af en toe bewoog er één een kopje heen en weer en dat was het. Stonden ze in een file, werd er wat gebluft tegen elkaar of houden ook reptielen van gezellig samen hangen?—??—

Fig.50.5 "Drie Hagedissen" B/W Drawing 0x0cm (2008-01)

Botjes

Een favoriet curiosum is het skelet van een dode duif dat ik ooit op mijn balkon op de Churchilllaan vond. Het lag voor de hand er iets leuks mee te doen, dus goot ik het geraamte in een blok epoxy. Macaber is het niet, eerder een mooie anatomische

les die in mijn rariteitenkabinet pronkt. Af en toe pak ik het blok op en bewonder ik de botjes.

Fig.50.27 "Epoxy Duif" Oil/Acrylic 0x0cm (2009-01)

Dreigpose

Vrij naar een opgezette krab die net boven ooghoogte in een vitrine van Naturalis stond, met de scharen agressief opgeheven.

Fig.51.3 "Spider Crab total06print02" Screen Print Series 49x28cm (2016-01)

Zeelucht

Ik ben dol op ongewervelde bestaansvormen, dus ik kocht een grote krab op de Dappermarkt om hem eens goed groot en vaak te gaan schilderen. Het ene voorwerp is echter het andere niet: strandhuisjes staan altijd op leuke locaties en zonnebloemen zijn geurloos, maar deze krab was andere koek. Schilderen kost tijd, na een dag was ik halverwege en de studio vulde zich langzaam met een weeïg zoete geur van rotting. Na een nacht in de diepvries herhaalde dat proces zich de volgende dag nog wat intenser. Ik prees ik me gelukkig dat ik niet Soutine ben, want dan was het een hele os geweest.

Fig.51.6 "Een Krab" Oil/Acrylic 100x100cm (2016-11)

Siervis

Het is erg bevredigend een vis in een aquarium te volgen, daarom bestaan aquaria ook. Om dezelfde reden is het ook erg aangenaam zo'n vis te tekenen. Omdat het dier maar rondjes zwemt, kun je eigenlijk elke vispositie kiezen, het precieze aanzicht komt eigenlijk altijd wel weer langs.

Fig.51.23 "T1820 Fish Aq-SandK" Col.Drawing 13x8cm (2017-11)

grote werken: 49.14 49.17 49.18 49.19 49.25 49.28 50.31 50.40 50.46 50.47 50.48 50.53 51.3 51.4 51.5 51. **kleine werken:** 49.13 49.15 49.16 49.20 49.21 49.22 49.23 49.24 49.26 49.27 49.29 49.30 49.31 49.32 49.33 49.34 49.35 49.36 50.1 50.2 50.3 50.4 50.5 50.6 50.7 50.8 50.9 50.10 50.11 50.12 50.13 50.14 50.15 50.16 50.17 50.18 50.19 50.20 50.21 50.22 50.23 50.24 50.25 50.26 50.27 50.28 50.29 50.30 50.32 50.33 50.34 50.35 50.36 50.37 50.38 50.39 50.41 50.42 50.43 50.44 50.45 50.49 50.50 50.51 50.52 50.54 50.55 51.1 51.2 51.7 51.8 51.9 51.10 51.11 51.12 51.13 51.14 51.15 51.16 51.17 51.18 51.19 51.20 51.21 51.22 51.23 51.24 51.25 51.26 51.27 51.28 51.29 51.30 51.31 51.32 51.33 51.34 51.35 51.36 51.37 51.38 51.3

5.6 Curiosa

Curiosa zijn voor mij een breed begrip. Enerzijds zijn er de zaken die de moeite zijn om op te rapen, en dat zijn er altijd veel geweest. Anderzijds bedoel ik specifiek dingen die ikzelf heb gemaakt en vaak een mengsel van fantasie en fauna zijn, in zeefdruk, klei of anders. Als kind kon ik er hele werelden mee bij elkaar fantaseren. Sinds enige tijd hou ik het allemaal niet meer weggestopt in al die foielelijke verhuisdozen, maar heb het onbekommerd uitgesteld in

een rariteitenkabinet. Alles kan natuurlijk ook weer nagetekend worden, als ze plezierig genoeg aanvoelen.

Voodoo-man

Een rondgang door wat toen nog het Tropenmuseum heette, door een duistere expositie van de voodoo-cultuur. Het is niet moeilijk het allemaal te gaan geloven als je ertussendoor loopt. De koppen komen recht uit gedrogeerde nachtmerries, maar zijn tegelijk erg grappig en hebben een nonchalant kunstzinnige schoonheid.

Fig.52.1 "Voodoo Kop Tanden" B/W Drawing 0x0cm (2008-01)

Handbereik

Als je links schildert, is de rechterhand voor veeglap of spuitfles. Met tekenen van voorwerpen promoveert hij tot gripper, taster en draaier van het onderwerp in kwestie. Er is dan toch een intiemere verbinding, het zal met tastzin en proprioceptie te maken hebben. Dat zijn net weer wat zintuigen erbij, net zoals een gesprek in levende lijve eindeloos leuker is dan een appje.

Fig.52.4 "Mijn Rechterhand" Oil/Acrylic 40x60cm (2010-01)

Parallax

Op elk schilderfestival heb ik moedeloze dagen, waarin weer en geest tegenwerken en het zoveelste strandzichtje zum kotzen voelt. Op zo'n dag had ik toevalligerwijze een hondenschedel bij me, ooit opgeraapt in mijn jonge jaren op Aruba. Ik maakte er een strandtotem van, ging er vlak naast staan en ging hem al schilderend omsingelen als een herhaalstudie met elke keer net een ander aanzicht. Omdat de horizon erachter gewoon geleidelijk doorloopt, komt die er heel normaal op. Het verschil tussen de verre statische horizon en de nabij verspringende hondenkop heet parallax en is ook een handig trucje om de afstand tot planeten en buursterren te meten.

Fig.52.16 "Parallax Panorama Hondkop" Oil/Acrylic 250x30cm (2011-06)

Schuilers

Een beestje dat niet eens uitgestorven is, zo nooit bestaan heeft het. Toch is het realistisch, er zit geen evolutionair nodeloos onderdeel aan en ook het opgerold schuilen tegen gevaar is een hele natuurlijke reactie

Fig.52.42 "Schuilscharen" Sculpture 10x10cm (2018-12)

grote werken: 52.4 52.15 52.16 52.1 **kleine werken:** 51.40 51.41 51.42 51.43 51.44 51.45 51.46 51.47 51.48 51.49 51.50 51.51 51.52 51.53 51.54 51.55 51.56 51.57 51.58 51.59 52.1 52.2 52.3 52.5 52.6 52.7 52.8 52.9 52.10 52.11 52.12 52.13 52.14 52.18 52.19 52.20 52.21 52.22 52.23 52.24 52.25 52.26 52.27 52.28 52.29 52.30 52.31 52.32 52.33 52.34 52.35 52.36 52.37 52.38 52.39 52.40 52.41 52.42 52.43 52.44 52.45 52.46 52.47 52.48 52.49 52.50 52.51 52.52 52.53 52.54 52.55 52.56 52.57 52.58 52.59 52.60 52.61 52.62 52.63 52.64 53.1 53.2 53.3 53.4 53.5 53.6 53.7 53.8 53.9 53.1

5.7 Proefschriften

Een aparte vorm van wetenschapsillustratie is de voorkant van een proefschrift. Een proefschrift is op zichzelf een mooi voorbeeld van de klassieke meesterproef, waarbij het tonen van de kunde van het maken ervan belangrijker is dan het bestaansrecht van het meesterwerk zelf. In Nederland dient het proefschrift dan ook vooral als visitekaartje rond de promotie, en de kaft is daarbij de artistieke kers op de taart. Los van dit ouwelijke gesikkeneur is het vaak prachtig om er aan te werken, omdat het vaak om een heel persoonlijke uitbeelding van de onderzoeker over zijn of haar onderwerp gaat.

kleine werken: 53.11 53.12 53.13 53.14 53.15 53.16 53.17 53.18 53.19 53.20 53.2

5.8 Frivole Fysica

Ik heb Technische Natuurkunde gestudeerd in Delft, een promotie gadaan in Groningen, drie postdocs in Amsterdam en Dresden en werk nu als technicus in Delft. Bij elkaar meer dan dertig jaar wetenschap maar ik heb nog lang niet de vinger achter het artistieke aspect van wetenschap gekregen. Genoeg voorhanden: academia zit ondanks het wat klinisch imago vol organische denkprocessen, religieuze geloven, duistere pech en intense menselijke emotie; daarbij maken we ook nog eens heel veel plaatjes. De uitdaging is er kunst van te maken die verder komt dan illustratie van die wetenschap zelf: zowel het onderzoek als het onderzochte is zelf al van een functionele, formalistische schoonheid en dan is de 'artist impression' nog al eens spuit elf. Wel sijpelt het methodische karakter en het ingenieursgeknutsel al lang door in mijn kunstenmakerij, ik zit er verder niet mee. Toch is het jammer dat beide vakgebieden in rituelen zo uit elkaar zijn gelopen sinds de tijd dat je gewoon onbekommerd de homo universalis mocht uithangen.

Grafiekdefinitie

In de nacht der tijden begonnen we markvoorwerpen geordend neer te leggen, de abstracte variant daarvan werd de tabel. Die werd vervolgens weer afgekort tot twee assen die elk een niet-overlappende of 'orthogonale' eigenschap uitdrukken, en een puntenverzameling daartussen die de relatie van het meetpunt tot die twee eigenschappen aangeeft. In kleur, met verf, wat teksten van labjournalen en een restant van twee assen leveren deze associaties bijbehorend beeld op.

Fig. 53.28 "z12-grootgrafiek" Oil/Acrylic 120x90cm (2003-00)

Ongepastheid

In de zomer van 2000 schreven we in het lab waar ik toen werkte een artikel over op en neer bewegende kristalblokjes. We noemden het fenomeen heel flitsend het 'Manhattan Effect', naar de oprijzende wolkenkrabbers van New York. Kort na inzending was viel

9/11, en we konden nog maar net op tijd de plotseling uitermate pijnlijke benaming terugtrekken.

Fig.54.2 "z08-ManhattanEffect" x 70x100cm (2006-00)

Schedeltje

Om dingen te meten aan onzichtbare zaken heb je voorstellingsvermogen nodig, daarbij helpen visuele analogieën. Dit schilderij verbeeldt een experiment met een magnetisch pincet, strengen DNA en magnetische bolletjes, maar in het echt zou het er nooit zo uitzien, al is het maar omdat een moleculair oog niet bestaat. Om het leuk te houden voeg je dan toch bekende organische textuur toe, want de Euclidische mode van stokje-lijntje-balletje in wetenschappelijke illustraties is alweer voorbij. Hier is het onregelmatige magneetbolletje dan ook gemodelleerd naar het schedeltje van een in epoxy gegoten dode duif die toch nog had liggen.

Fig.54.30 "Tethered Beads" Oil/Acrylic 0x0cm (2009-01)

Voorgeborchte

Wetenschappelijke apparaten gaan niet echt langer mee dan de onderzoekers die ze bedienen. Terwijl de laatste zich transformeren tot jonge groepsleider of consultant, overkomt de apparaten iets ergers: ze worden op een dag gewoon niet meer aangezet, omdat het project klaar is of omdat er een beter model aangeschaft is. Dan huizen ze nog wel eens een tijdje in of rond een steeds meer gestripte werkloze opstelling, maar uiteindelijk is er de opslag, waar nog maar een miniem deel uit ontsnapt, als Hawking straling uit een zwart gat. Zo'n opslaghok oogt als een ongeplunderd faraograf, met alles gestouwd en opgestapeld omdat weggooien nog niet kies voelde.

Fig.55.5 "Opslag Natuurkunde" x 0x0cm (2011-01)

Lego

Een lab is een nauwe omgeving, je armen spreiden kan niet zomaar. Wel kan je er rondkijken: op de dure optische tafels liggen onderdelen: lenshouders, filters, spiegelstukken, afschermplaten en hier en daar een microscoop: lego voor volwassenen.

Fig.55.6 "TUD-TNW-D009-1" Col.Drawing 300x20cm (2011-11)

Lab

Dit is een rondzicht in een lab, vermengd met molecuulachtige vormen. De titel volgt het wetenschappelijk gebruik een laboratorium naar de hoofdgebruiker te noemen, en dat begint al per kamer. Vroeger had dit schilderij een langere titel, maar soms valt een naam gewoon af.

Fig.55.9 "The Hol Lab" Oil/Acrylic 150x150cm (2013-05)

Loeren

Het lokale wetenschapsveld is net een dorp: we kijken we niet alleen maar door de microscoop of in de boeken, we kijken ook veel, heel veel naar elkaar. Wie deed iets nieuws in het veld, wie is er bij wie gaan werken, werd ik wel bedankt of geciteerd, wie was potverdorie deze anonieme reviewer, waarom praat de professor altijd met jou en nooit met mij, hoezo ik werd niet geCCd? Dit werk beeldt ons academische loergedrag uit.

*Fig.56.21 "Peer Review total04print03" Screen Print Series 49x28cm (2015-12)***Synthetische Cel**

Spelen voor God is in de mode, maar verder dan dag drie van de schepping zijn we nog niet. In mijn vakgebied is de 'Synthetic Cell' de nieuwste trend, we vullen daarbij vooralsnog de gereedheidskist met begrips-verhogende analogieën van de basale mechanismen, zo iets als naar de Praxis gaan als goed gereedschap ook bestaat. Maar goed, het vordert. Wel dreigt er soms in dit soort multidisciplinair onderzoek Babels gevaar, waarbij de verschillende disciplines elkaar niet meer begrijpen terwijl het gebouw nog maar half in de steigers staat.

*Fig.56.22 "Synthetic Cell total08print08" Screen Print Series 49x28cm (2015-12)***Plasmonica**

Het in deze jaren nogal in zwang zijnde persen van DNA door krappe gaatjes, waar dan allerlei optische toeters en bellen omheen gebouwd werden. Elke laag extra is een jaar van je promotie en drie jaar van je leven.

*Fig.56.23 "Plasmonics total09print02" Screen Print Series 49x28cm (2015-12)***Klokspel**

In de biofysica zijn we dol op tijd. De moleculen waar we naar kijken worden gevormd, springen, klappen open en dicht, dansen met elkaar en vallen weer uit elkaar. Dat alles gebeurt op allerlei tijdschalen, als een klok die niet alleen een wijzer voor uren, minuten of seconden heeft, maar een krankzinnig tikkend tandradwerk is met alle tijdschalen door elkaar.

Fig.56.30 "Night of the Dwell Times total05print02" Screen Print Series 36x48cm (2016-04)

Fig.53.22 1997-12-08 Proefschrift

grote werken: 53.23 53.25 53.26 53.28 53.29 53.30 53.31 53.32 53.34 54.1 54.2 54.21 54.22 54.23 54.24 55.6 55.8 55.9 55.11 56.1 56.20 56.21 56.22 56.23 56.24 56.25 56.26 56.27 56.28 56.29 56.30 56.32 57. **kleine werken:** 53.24 53.27 53.33 53.35 53.36 53.37 53.38 53.39 54.3 54.4 54.5 54.6 54.7 54.8 54.9 54.10 54.11 54.12 54.13 54.14 54.15 54.16 54.17 54.18 54.19 54.20 54.25 54.26 54.27 54.28 54.29 54.30 54.31 54.32 54.33 54.34 54.35 54.36 54.37 54.38 54.39 54.40 54.41 54.42 54.43 54.44 54.45 54.46 54.47 54.48 54.49 54.50 54.51 54.52 55.1 55.2 55.3 55.4 55.5 55.7 55.10 55.12 55.13 55.14 55.15 55.16 55.17 55.18 55.19 55.20 55.21 55.22 55.23 55.24 55.25 55.26 55.27 55.28 55.29 55.30 55.31 56.2 56.3 56.4 56.5 56.6 56.7 56.8 56.9 56.10 56.11 56.12 56.13 56.14 56.15 56.16 56.17 56.18 56.19 56.3

Hoofdstuk 6

Benaderingen

6.1 Beeldvorming

Waarom ziet een schilderij er uit zoals het er uit ziet? Je hebt het onderwerp, de techniek, maar ook wat je vervolgens met die twee doet: Pollock deed hele andere dingen met een liter verf dan Ingres. Helemaal uit elkaar trekken kun je het nooit maar in dit hoofdstuk gaat het over het maken van bepaalde soorten beelden, of mijn voorliefde voor bepaalde onderwerpen.

6.2 Herhaling

Ik hou van draagbare voorwerpen, dat wil zeggen dingen die je vindt en mee naar huis kan nemen. Thuis heb ik daar een grote pronkkast voor. Het is plezierig om af en toe een boeiend voorwerp eens goed te bekijken, om het te draaien en te kantelen, om eens na te denken over de vorm en textuur. De beeldvariant daarvan is een gestapelde herhaalstudie. Daarbij schilder ik op de rol hetzelfde voorwerp – of een handvol ervan- of motief op verschillende grootte, als voor- of achtergrond of watermerk. Naderhand stik ik deze stroken weer samen tot een schilderij. Net als bij de Zeelandse palen, zit het schilderplezier hem in de eindeloze kleine variaties van aanzicht en detail.

Koorhandjes

Ik hou van handen, ben muzikaal nogal onopgevoed en heb moeite met luisteren naar muziek en gesprekspartners hoor ik wel, dus in dit geval was de aandacht oneigenlijk maar had ik daarmee wel dit schilderij. Zangkoren zijn dol op eenvoudige kleurenschema's. Allemaal in het zwart, dames rode jurk heren iets roods, witte kraagjes, wapentje op en des knaapjes' blazer, noem maar op. In dit geval vielen door de stemmige dresscode

de blauwe zangmappen op en vooral hoe iedereen die net weer wat anders vast hield.
Fig.57.4 "Koorhandjes Repetitie" Oil/Acrylic 100x100cm (2017-03)

Fig.57.2 2016-10-20 Herhaalstudies

grote werken: 57.3 57.4 57.

6.3 Nota Bene

Om Einstein eens om te keren: hoe meer je stilstaat, hoe meer al het andere beweegt. Als je buitenschildert selecteer je noodgedwongen een beperkt aantal indrukken, maar er gebeurt intussen heel veel meer. Dat zijn geen wereldschokkende zaken, maar meestal lijkt het schilderij toch heel wat rustiger dan de sessie in werkelijkheid was. Het leek mij al roltekenende aardig om tenminste een deel van al die minigebeurtenissen erbij op op te schrijven. Het resultaat is een kalmerend landschap met hier en daar wat mopperige notities.

grote werken: 57.6 57.7 57.8 57.

6.4 Fietsen

Fietsen zijn een van mijn favoriete onderwerpen, en wel als meervoud. Je ziet ze ook vaker in groepjes dan alleen, een geïsoleerde fiets is als een zwak kalfje op de Serengeti, te aantrekkelijk voor roofdieren. Fietsen klitten samen, in rijen, kluwen of stapels als afgedankte Tinguely kunst. Rijen fietsen decoreren het forensenbestaan. Barrels worden leep naast dure fietsen geplaatst, forensen zoeken hun ongemarkeerde zwarte fiets, de handigerds maken een foto. Weesfietsen kunnen jaren staan, tot het gemeentevonnis erop geplakt wordt en ze naar de Domeinen gaan. De Nederlandse stations-fietsrekken zijn metalen kalligrafieën, waarbij niet de letters, maar de woorden en zinnen het geheel vormen. Zo'n rek teken je dus ook niet per fiets, je tekent een rij arabesken als sturen, een rij zadelvlekken, uitstekende wielbogen en de haakse buizen van verwarde frames. Eens in de zoveel tijd mag een enkele fiets aandacht, zoals interpunctie een tekst leesbaar maakt.

Fietsjes! _____

Hoe meer fietsen, hoe liever het me is. Dit is een doorlopende roltekening van de eindeloze fietsenrekken die destijds voor Amsterdam Centraal stonden. Samen lopen de stroken door een watermerk van fietsen heen. Al doende filmde ik mezelf in een tijdsopname, wat enerzijds een hilarisch filmpje opleverde, maar anderzijds ook goed liet zien hoe zo'n onderwerp meer het overschrijven van rekken-kluwens is, dan het

tekenen van individuele fietsen. Verder was het natuurlijk voor Amsterdam Centraal, dus druk met soms wat bevreemdende gesprekken met langslappend publiek.

Fig.58.3 "Countless bikes" Col.Drawing 140x100cm (2013-08)

Genot

Ideale werelden vind je overal. Dit is er één van: je gaat gewoon naast een fietsenrek zitten en je verliest je in het tekenen van de zwarte stangen, de spakenwielen en de regelmatig boven alles uit priemende zadels.

Fig.58.4 "Fietsenrek Close Up" B/W Drawing 300x40cm (2014-04)

Fietsenketting

Er zijn plein air schilders die altijd een gebeitelde glimlach en vriendelijk woord hebben voor omstanders, welgemeend, klein ondernemend of beide. Het lukt mij helaas niet altijd, tekenen is al lastig genoeg en bezoek van omstanders voelt alsof ik onder toezicht oog mijn lenzen moet indoen; ik word er kriebelig van. Nurks ben ik al helemaal als ik spullen vergeten ben en het grijs en koud is. Halverwege deze fietsenrekken bij station Amstel zou ik ook nog eens een interview met een schrijver hebben, ik wentelde mij vooraf in uitiem chagrijn. Dat verdampte toen het een hele aardige man bleek te zijn.

Fig.59.1 "Fietsenkettingen" B/W Drawing 110x180cm (2015-04)

grote werken: 57.14 57.22 57.23 58.1 58.2 58.3 58.4 58.5 58.6 58.7 58.8 59. **kleine werken:** 56.35 56.36 56.37 56.38 56.39 57.10 57.11 57.12 57.13 57.15 57.16 57.1

6.5 Vakjes

Wie kijkt, die kiest: we zijn niet bepaald neutrale waarnemers. Probeer je een plek te herinneren, en er doemen bergketens op, knoestige stammen of een rode brandweerauto, maar niet het lelijke hekje, de liguster of het parket. Stel, je prikt zonder er al te veel over na te denken wat opvallend is en negeert de rest, wat krijg je dan? Natuurlijk zit de schilderkunst al vol met doezeltrucs, vervagingen en andere sturende listen, maar ik begon eens met vakjes. Buiten de schilderkunst bleek er allang meer over nagedacht, met zelfs een eigen naam: Voronoi diagrammen. Bij elke verzameling punten, kun je altijd vakjes tekenen rond elk punt, zodanig dat in dat vakje, dat ene punt altijd de dichtstbijzijnde is. Er was rond 1850 een heer Snow die op die manier liet zien, dat de meeste cholera-doden in de buurt van een enkele vervuilde waterput zaten. Ikzelf maak eerst een onderschildering, prik mijn punten van aandacht of juist de saaie stukken, en werk die respectievelijk op tot kleur en diepte, of af tot een grafisch restant.

Pier

Het mooiste standpunt was hier net naast de pier, maar natuurlijk was er natte sneeuw en koude ellende. Dat werd dus een opzet net naast en een paar meter naar links onder de pier uitwerken. Dat klinkt alsof het niks zou moeten uitmaken, maar het schildert

alsof je met een ribbel in je sok wandelt: het wringt en schuurt voortdurend.

Fig.3.11 "Pier van Scheveningen" Oil/Acrylic 200x40cm (2016-02)

Fig.59.2 2016-01-01 Voronois

grote werken: 3.11 12.36 12.37 58.9 58.11 58.12 58.13 59.

6.6 Tijdsopnames

Op rolschilderijen speelt tijd een rol: per lengte van papier of canvas verstrijkt de tijd en daarmee verandert het weer, het licht en doet zich allerlei andere dynamiek voor. Meestal verhul je dat in het buitenschilderen, maar je kan het ook benadrukken; hoe smaller het rolblad, hoe scherper dat tijdsaspect naar voren komt. Voor dit soort tijdsschilderijen gebruik ik mijn smalste ezels, met niet meer dan twintig cm breedte. De reguliere rolplankjes en -ezels staan wat meer continu werken toe, hier is het echt segment voor segment, als een 'streak camera'. Ik kan niet meer zien hoe licht en weer in het voorgaande segment waren, dus ik werk in feite geheugenloos. Daarmee kun je subtiele weersveranderingen volgen, de bloei van bomen of het opkomen van het tij. Trage veranderingen die we normaal al schilderend enigszins wegmoffelen, worden zo expliciet.

Vloedtijd

Hier zat ik aan het strand, met een smalle rolezel en een stoeltje. Er was niks te zien, wat zand en en wat lucht en dat was het. Ik begon gewoon getrouw te schilderen wat ik zag, strook voor strook. Met de smalle segmenten kon ik niet zien wat ik eerder schilderde, en ook geen overgangen verdoezelen. Al doende leek het allemaal volstrekt hetzelfde, maar thuisgekomen rolde ik het doek uit en bleken de verschillen verrassend groot: het komen en gaan van wolken, het verschieten van het namiddaglicht en het opkomen van het tij.

Fig.59.7 "Katwijk Vloedlijn" Oil/Acrylic 132x60cm (2017-08)

Verdronken

Koudekerke is een plek is die Schouwen-Duiveland samenvat. Achter me de moderne pijlerdam, aan de horizon het door tekortgeschoten budget gevormde silhouet van de Sint-Lievensmonster –'Dikke'-toren van Zierikzee. Daartussen een dijkweg met rechts het water boven het ooit verdronken Koudekerke, links de bijbehorende inlaag. Op de dijk staat als enig restant de Plompe Toren, alleen bewaard omdat het zo'n handig baken was en trouwens slanker dan bovengenoemde Dikke Toren. Ik heb het allemaal aan het eind van de dag geschilderd, van rechts naar links in het langzaam verdwijnende licht.

Fig.59.9 "Koudekerke" Oil/Acrylic 130x46cm (2017-08)

Maanstaan

Een hoop van mijn schilderijen zijn meer verslag dan beeld. Voor dit schilderij kroop ik op een zomernacht te Noordwijk elk klein uur de tent uit om de stand van de maan van dat moment te schilderen. Dat ging op mijn smalste rolezel en met alle hindernissen van schilderen in het donker: je ziet geen kleur, ook niet die van je palet, maar met bijlichten verpest je je nachtzicht, voormengen en gokken dus. Na afloop van elke sessie ging ik richting het volgende hazenslaapje en zo door tot de ochtend: tien soorten nacht in een half etmaal.

Fig.59.12 "Noordwijk Maanstanden" Oil/Acrylic 90x60cm (2019-06)

grote werken: 59.6 59.7 59.9 59.11 59.1

6.7 Watermerk

Per vliegtuig naar Kenia in 2013 had ik veertig meter canvas rollen mee, maar om gewicht te besparen geen spielatten. Daarom moest ik iets verzinnen om de losse stukken canvas te presenteren. Ik bouwde van mangrove stokken en grof touw frames, waar ik een drie, viertal doeken boven elkaar spande. Het geheel oogde goed, dus later heb ik dit idee in een hoop varianten verder verkend. Het was logisch de losse beelden in meer of mindere mate met elkaar te verbinden met een doorlopend moederbeeld, een meer of minder prominent watermerk. Onderwerpen waren een boom met de naaste omgeving, een kerk of een strandhuisje, of de industriële textuur van een station of stalen brug. De losse stroken spande ik vrij in een frame, naar het oorspronkelijke idee in Kenia, of ik naaide ze na drogen weer aan elkaar. Ik heb het idee ook toegepast bij herhaalstudies van voorwerpen (zie daar).

Boomtotaal

Een mooie oude boom in landgoed Klein Offem waar ik de omgeving ter plaatse doorheen geschilderd heb, in een aantal stroken. Een paar later is de boom jammer genoeg omgewaaid. Of dit schilderij zelf nog bestaat, weet ik ook al niet: ik zag het nog eens op marktplaats langskomen, wat meestal een veeg teken is.

Fig.60.1 "LindeKleinOffem" Oil/Acrylic 150x150cm (2013-06)

Gele vertrekstaten

Ik ben opgegroeid met de gele borden, ofwel 'vertrekstaten' op de Nederlandse perrons. Nederland was te klein toen een ze aantal jaar geleden dreigden te verdwijnen, ze kregen dus nog enige tijd respijt. Dit schilderij was bedoeld als historische documentatie. Daarnaast is het altijd aangenaam werken op een station, met komende en gaande treinen die periodiek een bult mensen oprispen, als een slokdarm in peristaltieke beweging. Dat zie je pas als je dat doet wat je als forens probeert te vermijden: een paar uur stilstaan op een perron.

Fig.60.2 "Gele Vertrekstaten" Oil/Acrylic 160x120cm (2013-12)

Boston

Ik stond onder een afdak, het regende en ik luisterde tijdens de hele sessie naar Johnny Cash uit de speakers van het naastgelegen restaurant. Dat zette de sfeer, samen met het overdadig aanwezige industriële staalwerk van deze brug.

Fig.61.1 "Boston Northern Avenue Foot Bridge" B/W Drawing 100x150cm (2014-10)

grote werken: 60.1 60.2 61.1 61.

Hoofdstuk 7

Technieken

7.1 Over zelfbouw

Al lang bouw ik mijn eigen tekenplankjes, rolplankjes- en ezels en tekenmapjes. Dat doe ik omdat het leuk is, maar ook vanuit de wat dubieuze ingenieursovertuiging dat het allemaal pas klopt als ik het zelf wel eventjes bouw. Dat is natuurlijk pedante onzin. Soms levert het prachtige plan een doodgeboren bouwsel op, waar ik na tientallen klusuren eens een halfwas schilderijtje mee doe en vervolgens wegzet, want het volgende bouwsel zal – nu echt – alles oplossen. Maar soms is een nieuwe ezel ook echt een passende jas, waarbij alles goed staat, alles voorhanden is en het geheel een verlengstuk wordt van mezelf.

7.2 Roltekenen

In 2001 tekende ik eens een rol grafiekpapier - over van het lab, het was de tijd van echte plotters- vol met fantasie. Jaren later bedacht ik dat een rolplankje zo gemaakt is, van wat spielatjes en karton. Ik kon ermee naar buiten en lange horizonten langsteken , wat erg plezierig bleek. Roltekenen lijkt meer op het voortplanten van een bestaande tekening, dan het elke keer weer opnieuw beginnen met een blanco papier. Het eerste is rustgevend, het tweede juist niet.

De Eerste Rolplankjes

In 2006 en 2007 maakte ik mijn eerste rolplankjes om buiten te tekenen, eerst gewoon met wat spielatjes, karton en elastiek. Een grotere versie van dit plankje gebruikte ik bijvoorbeeld mijn eerste buitenpanorama te tekenen, van de Karl-Marx-Allee in Berlijn waar ik toen woonde. Tekenen doe ik bij voorkeur op stevig 185 grams papier. Met een ijzerzaagje zaag ik de rol op de gewenste hoogte af. Ik bevestig een eind op

een houten klos of stuk pijp van zo'n 40mm diameter en rol daar de ca. 10 meter papier op. Ik monteer de lege rol links op de rolplank, het papier rolt dan van links naar rechts, het fijnst voor een linkshandige. Eenmaal begonnen, plant de voorstelling zich vanzelf voort van rechts naar links. Omdat ik weinig vast kader heb, wordt alles zo groot als ik het zie. Een volledig panorama komt dan uit op vier tot vijf meter lengte. Deze vuistregel - twee meter voor een halve bocht - gebruik ik voor het vooraf bepalen van compositie, start en eindpunt van de tekening. Ik doe tussen de twee en vijf uur over een getekend panorama.

Fig.60.3 "Eerste rolplankjes" xcm (2006-11)

Fig.60.3 2006-11-26 Eerste rolplankjes

7.3 Rolezels

Door de jaren heb ik een tiental rolezels gebouwd: plankjes gedragen met een schouderband, staande houten driepoten, fancy demontabele lichtgewicht reisezels van oprolbaar hout en tentstokken en zelfs een ezel voor gebruik in een kano. Ik heb gehoord dat ze op een Thora leken, een kathedraal, visgerei en zelfs een palingrokerij (dat was de "Hoge Staander").

Zijspoor

Deze kijkt rond vanaf het meest oostelijke eind van perron vier te Amsterdam Centraal. Het was winter en er viel nattige sneeuw die nog mooie vlekken heeft achtergelaten in de onderschildering. Verder was er erg veel zwart en blauwgrijs staal met grauwgrijsbruin beton te zien, wat lekker door schildert. In een uurtje of twee kon ik aan de warme chocolademelk op perron 1. In het schilderij is dat links, waar ook nog de beruchte hogesnelheidstrein Fyra al op het zijspoor staat.

Fig.60.4 "Amsterdam CS Sneeuw" Oil/Acrylic 510x36cm (2013-01)

De Super Ezel I

Eind 2012 en begin 2013 besteedde ik maanden knutselmanie aan een lichtgewicht demontabele ezel, omdat ik in februari naar Kenia zou vliegen. Gewichtsbesparing was cruciaal. Poten van tentstokken, een opbergschort gemaakt van een tuinafvalzak en een dunne plaat oprolbaar triplex, normaal gebruikt in de modelvliegtuigbouw. Daarnaast een paletboekje, met de aardse en felle kleuren apart gehouden. Het geheel bleek een zeer bruikbaar ontwerp en hij gaat al bijna tien jaar mee. Ik heb ook een tweede, iets grotere variant gemaakt, maar de eerste trek ik toch altijd wel weer uit de schappen.

Fig.61.3 "SuperEzel" xcm (2013-01)

De Hoge Staander

Al vrij vroeg merkte ik dat ik een lang rol-blad toch niet echt gebruikte en dat het

meeste schilderwerk zich in een handbreed schuivende strook afspeelde. Het leek me dus leuk om eens een rol-ezel te bouwen waarbij die lengteschaal dominant zou zijn, ongeacht de hoogte: een smalle hoge kijk-strook. In 2017 had ik het eerste goed werkende model, de 'Lage Staander', eentje waarbij ik moest zitten. Staand schilderen is weer anders dan zitten, dus in 2019 maakte ik ter voorbereiding voor de reis naar Ierland de 'Hoge Staander', een meer dan twee meter hoge lichtgewicht en demontabele variant.

Fig.62.2 "Hoge Staander" xcm (2019-06)

Het Mini Olie Setje

In 2020 was het nodig een miniatuurversie van mijn olieverf-uitrusting te maken. Het doel was kleine rolschilderijtjes, een handvol per dag te kunnen maken met een minimum aan het gebruikelijke gesjouw. Na enig schatten en rekenen bleek dat er maar heel weinig verf en medium nodig is, dus dat het palet ook navenant kleiner kon zijn, een beetje zoals de minidoosjes die je voor aquarel kan kopen. Het geheel past in een koffertje, handig voor in de trein. Jammer dat de lock-down van 2020 het momentum wat uit het gebruik ervan haalde.

Fig.62.3 "Mini Olieset" xcm (2020-05)

Fig.61.3 2013-01-10 SuperEzel

Fig.62.1 2014-11-14 SuperEzel II

Fig.62.2 2019-06-03 Hoge Staander

Fig.62.3 2020-05-29 Mini Olieset

grote werken: 60.

7.4 Kano Rolezel

In 2014 bouwde ik een kano-ezel van hout, klittenband en veel tape. Dat was een oud idee, want naast schilderen heb ik vroeger ook nog wel eens in een kano gezeten. Het doel was nu om een redelijk eind te kunnen kanoën naar aangename locaties en dan de ezel uit te klappen en een panorama te schilderen. Ingeklapt is de ezel een compacte, driehoekige doos, met een spanbandje voor de kuip te monteren. Uitgeklapt kon ik er tot 30cm hoge rollen op vol schilderen. Ik heb het setje ingewerkt op de Amsterdamse grachten, waarna ik in de zomer een serie op de Nieuwkoopse Plassen maakte. Voor schilderen in de kano zijn er wel wat randvoorwaarden. Om te beginnen moest alle uitrusting blijven drijven. Daarnaast moest het met één hand kunnen, omdat ik de andere hand nodig had om met een handpeddeltje in positie te blijven, al boden waterlelies ook wel uitkomst.

Roestboeg

Terra incognita kan het niet zijn, maar te water met de kano-ezel kun je wel onverwacht leuke schilderplekken vinden. Deze was in de Amsterdamse Levanthaven, waar het

wemelt van roestige leef-boten waar je je naast kan wurmen als onder een prieel van oud ijzer. Je kan inmiddels zwemmen in de grachten, maar onderaan zo'n boot ruikt nog alles naar diesel, roest en rotting; het water is tussen de vele reflecties okergroenig en donker. Een ongerept schilderwalhalla dus.

Fig.61.19 "Kano Roestboeg Levant" Oil/Acrylic 37x26.5cm (2014-04)

Boete

Peddelend langs Noorden zag ik veenhompers die vanuit het lage kanozicht wel minieilanden leken, dus ik voer er heen, positioneerde mijzelf ernaast en ging schilderen. Ik had iets te weinig opgelet, want na enige tijd ronkte een lokale Bromsnor per motorboot langs en kende geen genade, ik had de bordjes kunnen zien –inderdaad- en kreeg dus negentig Euro boete. Diep in mij sprong een klein boos Kunstenaartje op en neer dat ik toch niet in overtreding kon zijn omdat ik Hogere Doelen had, maar zo werkt het natuurlijk niet, er zijn in Nederland ook op het water gewoon verkeersregels.

Fig.62.5 "Veeneilanden -of boetedoening" Oil/Acrylic 150x28cm (2014-08)

Deinkijken

Dit lange werk is volledig in de kajak gemaakt, in een lange en nogal stram makende sessie. De horizon golft op en neer al naar gelang ik omhoog of omlaag keek, naar het mooie waterleliepatroon of het vergezicht. Je zou dat met een normaal canvas nooit zo doen, maar op de rol schilderend is het volstrekt natuurlijk om daar te kijken waar het uitzicht het meest interessant is. Verder waren die waterlelies natuurlijk ook erg handig om de kano in elke gewenste positie te fixeren.

Fig.62.6 "De horizon in Noorden" Oil/Acrylic 375x30cm (2014-08)

Fig.63.1 2014-03-23 Plein Kano

grote werken: 61.19 61.21 62.4 62.5 62. **kleine werken:** 61.2

7.5 Verfspuiten

Ik gebruik al jaren verfspuiten voor het grovere voorwerk. Ik koop 60 ml spuiten van de apotheek en zet een dunne pipetpunt op de spuitmond. Deze zet ik vast met een gelukkig precies passend rubber stoelpootdopje (er past heel veel per ongeluk, daar is ook een gedicht over). De spuiten vul ik met basiskleuren acrylverf. Ik gebruik ze zowel voor het efficiënt opbrengen van verf voor de onderschildering als het tekenen van grof lijnwerk. Het zijn vergeleken met een pennetje enigszins ongetemde paarden, maar het dempen van zelfgemaakte chaos op het doek werkt prima voor de levendigheid van een schilderij.

Fig.63.2 2013-12-21 Verfspuiten

7.6 Handmapjes

In 2010 maakte ik mijn eerste handmapje en sindsdien heb ik er een aantal gemaakt, voor snelle schetsen op klein formaat. De mapjes kunnen mee op reis, aan de wandel, op de fiets of in de boot; daarmee is het gebruik erg laagdrempelig. De schetsjes zijn soms ook handzame studies voor olieverfschilderijen die ik naderhand maak met paletmes, daar sluit de aquareltechniek onverwacht goed op aan.

Het Minimapje

Van een paspoortmapje, en wat kaartjes van hout, plastic en papier fabriceerde ik in 2010 een zo klein mogelijk aquarelsetje. Gootjes in een plaatje karton gaven voldoende ruimte voor de kleuren. Tekenendoe ik met een kwastje met waterreservoir en voor de accenten een pennetje. Ik vind het een van mijn meest gelukte bouwseltjes. Het setje is ideaal voor op reis, bij elke tekening schrijf ik tijd en plaats op, een kadertje houdt het documentair en weg van kunstnerigheid. Tekeningen kosten een minuutje of tien per stuk, en zijn daarmee zo laagdrempelig als het maar zijn kan: ze zijn niet voor de verkoop en of ze goed worden of niet is nauwelijks belangrijk, dat is heerlijk tekenen. Ik heb er tot 2021 bijna duizend schetsjes mee gemaakt.

Fig.63.3 "AquarelMapje" xcm (2010-12)

Fig.63.3 2010-12-30 AquarelMapje

Fig.64.1 2020-03-17 Handmapjes

grote werken: 63.5 63.6 63.7 63. **kleine werken:** 62.27 62.28 62.29 62.30 62.31 62.32 63.4 63.

7.7 Zeefdruk

De zeefdruk begon als verzetje. Ik maak zwart/wit tekeningen op een simpele tablet en exporteer het resultaat via wat zelf gefabriceerde computercode naar kleurgangen, waar ik dan weer zeefdrukfilms van liet maken. Het was een groot plezier het zeefdrukken te leren, het spelen met belichtingstijden en hogedrukspuiten. Ik maakte series van 10-20 stuks, waarbij ik speelde met achtergrondtonen in acryl. Ik tekende allegorische beelden, losjes gerelateerd aan wat ik zoal in het lab tegenkom met nu en dan een dier.

Avatar

Ooit zag ik een ontroerende afbeelding van een struisvogel, die tekende ik na en drukte ik later als zeefdruk af. Antropo-projectie riskerende, lijkt het beest op allerlei manieren de wereld in te kijken: verbijsterd, angstig, zacht, gereserveerd, gestrest, onschuldig en het soms enigszins niet meer bevattende. Ik mag deze graag als avatar gebruiken, of het ook een alter ego is valt te bezien.

Fig.63.10 "Struis 4van9" Screen Print Series 70x50cm (2015-10)

grote werken: 61.26 63.10 63.1

7.8 Kneedbaarheid

Een tijd na het zeefdrukken ging ik om gelijksoortige redenen op kleiles ('boetseren'). Het ging om de beestjes, ook hier met nu en dan een verband met de dagelijkse gang van zaken in het lab.

kleine werken: 62.33 63.12 63.1

7.9 Tekentempo

Alles is meetbaar, en elke meting geeft plezier. Het roltekenen heeft een zeker ritme, niet te snel en niet te langzaam. Wanneer draai je de ezel, wanneer draai je het papier? Het leek me aardig om dat eens uit te zoeken, dus ik monteerde een draag arm op mijn ezel en maakte time-lapse opnames van mijn tekenen. Deze bewerkte ik vervolgens tot een 'kymograph', een soort plaats-tijd plot. Het aardige is dat je daar een hoop op kan zien: wanneer je papier draait, waar je tekent etc. Je zou verwachten dat je het hele zichtbare gedeelte voltekent, dan doordraait enzovoort. Echter, het bleek dat ik vaak maar in een heel klein gedeelte van het zichtbare papier werk, en veel doordraai. Het is daarmee meer een continue aangroei van een al bestaand 'eindje tekening'. Later kwam hier het idee uit voort om eens met extra smalle ezels te werken.

Fig.64.2 2018-08-010 Tekentempo

7.10 Schetsboekjes

Vanaf 1998 ben ik min of meer gestructureerd dag- en schetsboekjes gaan bijhouden. Natuurlijk zijn ze genummerd; in januari 2022 ben ik aan nr. 123 begonnen. Ik schrijf er privé zaken in, denk constructies uit en maak af en toe een schetsje van het een of ander.

Fig.64.3 1998-11-16 Schetsboekjes

Hoofdstuk 8

Colofon

8.1 Dit boek

Dit boek is als volgt gemaakt:

I. Al mijn plaatjes, goed of slecht, heb ik in een groot Excelbestand dat zo ongeveer elke eigenschap per kunstwerk beschrijft, inclusief rapportcijfer. Daarnaast heb ik een berg korte tekstjes, per afbeelding of per thema.

II. met “Matlab”, een wetenschappelijke programmeertaal, verzamel ik de stukjes in verhalende volgorde, per hoofdstuk en met bijbehorende afbeeldingen. Met deze plaatsingslijst bouw ik vervolgens pagina’s met beelden.

III. Pagina’s bouw met een ‘Random Walk’ algoritme. Ik neem een afbeelding en plaats deze op de pagina, binnen vooraf bepaalde stroken. De eerste zal altijd passen. De tweede plaats ik in eerste instantie op hetzelfde beginpunt, maar die ruimte is al bezet, van daaruit mag dit tweede beeld vrij zwerven tot het in een vrije ruimte past. Dit herhaal ik voor alle beelden. Met enig herschikken geeft dit een verrassend efficiënt gepakt patroon van plaatjes, in globaal de verhalende volgorde maar verder per keer onvoorspelbaar betegeld. Dit herhaal ik per pagina, ervoor zorgend dat de hele plaatsingslijst een plek vindt. De procedure geeft mij zowel alle beeld pagina’s als een lijst van paginanummer per beeld.

IV. Weer met Matlab, genereer ik vervolgens de volledige tekst, in de juiste volgorde en met correcte paginaverwijzingen. De tekst wordt automatisch voorzien van annotaties en commando’s die in Latex en Overleaf, een wetenschappelijke tekstverwerkingsomgeving tot

V. Uiteindelijk heb ik zo een tekst met een volledig gekoppelde serie beeldpagina’s. Het fijnere werk zit, zoals altijd, in het balanceren van tekst- en beeldinhoud.

VI. Alle gebruikte computercode zit onder versiecontrole in GitHub.

8.2 Dank

Tot slot wil ik een paar mensen bedanken. Vrienden die wijze dingen riepen. Wayne, met wie ik aangenaam en gericht inzicht vond over het nut en plezier van schrijven formuleren en daarnaast reduceren van bergen data. Jaap, die vond dat men van het verhaal moet uitgaan. Jack en Annemarie, voor het hart onder de riem. Mijn collega's van het lab, voor de dagelijkse dosis scherpte en humor. Alle kopers voor het vertrouwen, het is belangrijk. Sander 'Bro' voor het drukwerk en meedenken. Henriëtte, voor het kritisch meelesen. Als laatste mijzelf voor het uitvoeren van dit verslag met als beoogd lezerspubliek nogmaals mijzelf, daarmee blijmoedige herinneringen aan mijn proefschrift oproepend.

Jacob, januari 2022

8.3 Over de maker

Jacob Kerssemakers (1968)

Contact/website 0613417042 /E-mail: jacobkerssemakers@gmail.com
website: www.kunstkerssemakers.nl/ ; KVK: 57470669
Atelier/huis: Brouwersgracht 2p, 2512 ER, Den Haag

Kunstopleidingen
2007-2012 Wackers Academie, Amsterdam
1999-2001 Rietveld Academie, Amsterdam
1999/2010 Diverse cursussen

Exposities/evenementen, selectie (uit ca. 65)
-Dat Bolwerck, Zutphen (2021)
-Museum Katwijk (2017)
-Katwijk En Plein Air (ca. 5x)
-Schilderfestival Noordwijk (ca. 9x)
-CBK Oost, Amsterdam (2018)m

Collecties
- Museum Katwijk
- Stadsarchief, Amsterdam